

S I E Ć
P O Z A R Z Ą D O W Y C H
I N S T Y T U C J I
R Y N K U P R A C Y

Organizacje pozarządowe
w działaniach rzeczniczych.
Fundusze Strukturalne
i rynek pracy.

SIEĆ
POZARZĄDOWYCH
INSTYTUCJI
RYNKU PRACY

Organizacje pozarządowe w działaniach rzeczniczych. Fundusze Strukturalne i rynek pracy.

Warszawa, grudzień 2016

Autorzy:

Agata Gawska
Przemysław Żydok
Karolina Włodarczyk
Marcin Dziółko
Piotr Kowalski
Anna Baraniecka

Redakcja merytoryczna:

Agata Gawska

Opracowanie graficzne:

Marcin Grant
Spółdzielnia Fado

Wydawca:

Fundacja Aktywizacja
ul. Chałubińskiego 9 lok. 9A
02-004 Warszawa
e-mail: fundacja@idn.org.pl

FISE ➤

Fundacja Inicjatyw
Społeczno-Ekonomicznych
pl. Konstytucji 5 lok. 14
00-657 Warszawa
e-mail: fise@fise.org.pl

Data wydania:

Warszawa, grudzień 2016

Publikacja bezpłatna

Publikacja przygotowana w ramach projektu „Sieć Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy” realizowanego w ramach VI osi priorytetowej Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój – Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Spis treści

Słowo wstępne	6
1. Rozważania o rzecznictwie	7
2. Rzecznictwo a Fundusze Unijne	19
3. System wdrażania Funduszy Europejskich w Polsce - co warto wiedzieć	21
4. Czym są Komitety Monitorujące?.....	23
5. Jestem członkiem Komitetu Monitorującego – co to oznacza?	27
6. Nie jestem w Komitecie Monitorującym – czy mimo to mogę mieć wpływ?	30
7. Dobre praktyki rzecznicze w obszarze CT 8 i CT 9	32
7.1. Grupa ON Inclusion 14-20 czyli horyzontalne podejście do niepełnosprawności w funduszach unijnych.....	32
7.2. Grupa robocza ds. społeczeństwa obywatelskiego w Komitecie Monitorującym Regionalny Program Operacyjny Województwa wielkopolskiego	41
8. Rzecznictwo w obszarze rynku pracy	43
8.1. Sieć Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy	45
9. Podsumowanie wyników analizy 16 RPO oraz PO WER w zakresie działań pozarządowych członków KM.....	48
10. Rekomendacje dla NGO w zakresie aktywnego włączania się w działania rzecznicze w obszarze Funduszy Strukturalnych czyli dlaczego to jest ważne i dlaczego warto się włączać?	50
10.1. Rekomendacje dla przedstawicieli NGO w Komitetach Monitorujących.....	50
10.2. Rekomendacje dla NGO	51
11. Biblioteka wiedzy.....	52

Słowo wstępne

Niniejsza publikacja to zbiór różnych aspektów działań rzeczniczych: rozważania teoretyczne, analizy, najlepsze praktyki, opinie; to próba pokazania organizacjom pozarządowym jak prowadzić działania rzecznicze głównie w obszarze Funduszy Strukturalnych, jak mieć wpływ na to jak wydatkowane są środki unijne. Ogólne informacje uzupełnione są o przykłady skutecznych działań, gdzie jednym z nich jest Sieć Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy. Opisujemy także wyniki analizy Regionalnych Programów Operacyjnych w zakresie działań rzeczniczych podejmowanych przez pozarządowych członków komitetów monitorujących.

Publikacja skierowana jest do organizacji członkowskich Sieci Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy oraz do tych osób z sektora pozarządowego, które szukają inspiracji oraz wskazówek w zakresie włączenia się w proces rzeczniczy w obszarze Funduszy Strukturalnych.

Agata Gawska - Fundacja Aktywizacja
Przewodnicząca Sieci
Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy

1. Rozważania o rzecznictwie

Zasada nieoznaczoności w procesach rzeczniczych sektora pozarządowego

Polski trzeci sektor ma dość bogatą tradycję rozważań na temat rzecznictwa. Jest kilka ciekawych pozycji bibliograficznych, które ten obszar starają się objąć refleksją usystematyzowaną¹.

W moim artykule nie uniknę odniesień do poziomu aksjomatów, m.in. dotycząc kluczowego dla efektywności procesowej napięcia między tą warstwą zjawiska, a jego wymiarem pragmatycznym. Przede wszystkim jednak mam zamiar przedstawić krótką charakterystykę trzech różnych typów procesów rzeczniczych, które w kolejnych rozdziałach zostaną opisane konkretnymi przykładami. A przez ten pryzmat chcę wskazać pewne elementy aktywności organizacji pozarządowych, które wydają się być kluczowe dla efektywnego wpływania na kształt i sposób realizacji polityk publicznych.

Wspomniane typy procesów, do których chce się odnieść, to:

1. „Rzecznictwo przedmiotowe”, gdzie w centrum zainteresowania stoją pewne idee, na rzecz których działają organizacje pozarządowe
2. „Rzecznictwo podmiotowe”, gdzie działania rzecznicze zorientowane są bezpośrednio na podmioty je prowadzące
3. „Rzecznictwo na zamówienie”, którego najlepszym obrazem jest aktywność w zespołach międzysektorowych o misji określonej w czasie i/lub tematyce

Podział ten jest dość arbitralny, niepogłębiony metodologicznie, a wyodrębniona nim struktura wykazuje istotne tendencje entropiczne (typy „przenikają się” dążąc do zatracenia unikalności). Takie są bowiem – zdaniem autora niniejszego artykułu – procesy rzecznicze obserwowane w trzecim sektorze. Bliżej im do mechaniki kwantowej niż uporządkowanej matematyki Euklidesa, czy newtonowskiej fizyki. Czy to dobrze? Dobrze, gdyż – to znów moja opinia – takie są mechanizmy kreowania polityk publicznych w Polsce. Do tego wątku wrócimy jeszcze, ale teraz czas na omówienie typologii.

¹ M.in.: Frączak P., Mazgal A., *Rzecznictwo krok po kroku – jak się organizować, ustalać stanowiska oraz skutecznie dopominać się o swoje prawa*, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych, Warszawa 2007; Mazgal A., *Modele reprezentacji interesów przez organizacje pozarządowe*, (w): *Federalista (Federalistka) nr 2/2010*, Spółdzielnia Kooperatywa Pozarządowa, Warszawa 2010; Herbst J., Rozenbaum J., Wygnański J., *Mów do rzeczy. Jak korzystać z danych w działaniach rzeczniczych?*, Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Warszawa 2013. Ciekawym materiałem audiowizualnym w tym temacie jest też webinarium Zbigniewa Wejcmiana zatytułowane: *Czym jest rzecznictwo w sektorze pozarządowym?*, zrealizowane w ramach projektu *Akademia Rzeczników Sieci SPLOT* (<https://www.youtube.com/watch?v=THqs6OFFZgk&t=148s>).

Rzecznictwo przedmiotowe – przewagi konkurencyjne elastycznych hubów rzecznictwa

Rzecznictwo w tym momencie zdefiniuję krótko, jako działanie reprezentantów sektora pozarządowego dążące do określonych zmian polityk publicznych. „Sektor pozarządowy” oraz „reprezentatywność” pozostawię na razie bez próby systemowego definiowania – to pierwsze traktuję jako względnie oczywiste, określenie drugiego natomiast to kwestia wielce dyskusyjna... pewne refleksje z tym związane pojawią się zresztą w dalszych partiach tekstu. Natomiast polityki publiczne pozwolę sobie rozumieć jako całość norm prawno-organizacyjnych (ustawy, rozporządzenia, uchwały, strategie, regulaminy, zwyczajowe-zachowania-nigdzie-nie-spisane, inne) realizowanych przez różne podmioty (z dominującą rolą administracji publicznej) na rzecz dobra publicznego w jakimś obszarze.

Tak jak już wcześniej wspomniałem, rzecznictwo przedmiotowe to taki rodzaj procesów, których celem są pewne idee. Na przykład: likwidacja czy też zmniejszenie jakiegoś problemu społecznego, albo wsparcie jakieś grupy osób zagrożonych wykluczeniem (zresztą te dwie rzeczy, to *de facto* to samo – różnica polega na pozytywnym lub negatywnym języku opisującym zjawisko). Taką ideą może być też ochrona środowiska (w ogóle i w szczegółach), czy też rozwój pewnych wartości, cech, umiejętności, pasji etc. ważnych z perspektywy społeczności ludzkiej lub jej identyfikowalnej części. Na wszelki wypadek zaznaczę, iż „uprzedmiotawiając” owe idee (rzecznictwo „przedmiotowe”), w żaden sposób nie umniejszam ich wartości. Chcę tylko podkreślić odrębność owego „kogoś-czegoś”, na rzecz „kogo-czego” prowadzone są działania, od podmiotów (w tym przypadku organizacji pozarządowych), które dany proces rzeczniczy prowadzą. Zresztą odrębność ta, m.in. poprzez zjawisko selfadwokatury (samoorganizacji i występowania w swoim imieniu danych grup społecznych) będzie w wielu obszarach rzeczniczych istotnie zanikać. Ale to inna historia...

Chcąc dostrzec istotne elementy tego typu procesów rzeczniczych, warto dać ilustrację dość czytelną, w miarę jednoznaczną. Na przykład: działania organizacji pozarządowych na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami. Lub jeszcze dokładniej: działania na rzecz realnego wdrożenia w Polsce zapisów *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych*.

To faktyczny, duży strumień działań organizacji pozarządowych, którego tłem i motorem było z jednej strony ratyfikowanie przez Polskę Konwencji w 2012 r., z drugiej zaś brak wyraźnych działań administracji (zmiany w ustawach, rozporządzeniach itd.), które zmierzałyby na wprowadzeniu konwencyjnych rozwiązań w życie. Model cywilizacyjny zaprezentowany w Konwencji został z bardzo dużą zgodnością okrzyknięty wielką szansą na lepsze życie osób z niepełnosprawnościami (choć zdarzały się głosy – np. przedstawicieli Zakładów

Pracy Chronionej – akcentujące zagrożenia z nim związane), stąd bardzo wiele organizacji pozarządowych rozpoczęło mniej lub bardziej skoordynowane działania rzecznicze w tym obszarze.

Owa „mniejsza lub większa lub większa koordynacja” to jedna z cech wyróżniających typ „rzecznictwa przedmiotowego”. Jego istotą jest bowiem brak scentralizowania, odgórnie narzuconej struktury, czy też formy prawnej. Generuje to zjawisko **naturalnej konkurencji** pomiędzy różnymi ośrodkami działań rzeczniczych (swoistych „rzeczniczych hubów”), gdzie najlepsze efekty osiąga ten, kto zbuduje największy potencjał rozpięty pomiędzy kilkoma parametrami (różnicującymi się w zależności od „przedmiotu” procesu rzeczniczego).

W omawianym przypadku za istotne parametry można uznać:

1. Reprezentatywność – rozumianą tak, że większe oddziaływanie może mieć organizacja zrzeszająca osoby z niepełnosprawnościami niż np. organizacja działająca na ich rzecz,
2. Poziom ekspercki – posiadanie zasobów osobowych, zagregowanej wiedzy (badania, publikacje etc.) pozwalających na tworzenie nowych bądź modyfikowanie istniejących rozwiązań o wysokiej jakości merytorycznej i efektywności,
3. Zdolności koncyliacyjne – umiejętność budowania szerokiego partnerstwa, w tym międzysektorowego (np. ze środowiskami naukowymi),
4. Znajomość mechanizmów kreowania polityk publicznych – umiejętność poruszania się po świecie instytucji tworzących szeroko rozumiane prawo i znajomość języka, w którym o prawo powstaje.

Bardzo ważna jest konstatacja, iż wskazana powyżej konkurencja nie musi, czy wręcz nie powinna, oznaczać przeciwdziałania, czy – tym bardziej – wzajemnego zwalczania. Poszczególne sukcesy danych „ośrodków rzeczniczych” mogą się kumulować m.in. zwiększając nacisk na instytucje odpowiedzialne za koordynację danej polityki.

Choć oczywiście wpływ na ostateczne rozwiązania – zwłaszcza na poziomie szczegółowym, gdzie dochodzi do największego zróżnicowania stanowisk – będzie należał przede wszystkim do huba o najlepszej konfiguracji parametrów.

Kolejną ważną cechą – zresztą już wymienioną – w tym typie rzecznictwa jest **brak konieczności formalizowania działań**, a więc możliwa (i warta wzmocnienia) elastyczność procesów. Użycie powyżej określenia HUB nie jest bez znaczenia (mógłbym użyć słowa koordynator, ale nie do końca oddaje to istotę zjawiska (zresztą nie jest takie modne). Organizacja, która chce skutecznie wpłynąć na określone zmiany polityk może formować dowolne koalicje bez konieczności podpisywania oficjalnych porozumień, czy wpisywania się w administracyjne rejestry. Obecnie grupa na Facebooku czy lista mailingowa mogą

być wystarczającymi narzędziami, do tego, by skutecznie ustalić podstawowe zasady funkcjonowania danej grupy, określić priorytety, efektywnie wymieniać się wiedzą (aktualne i adekwatne informacje, to jeden z kluczy do sukcesów procesów rzeczniczych) i podejmować decyzje operacyjne. Takie rozwiązania mają potencjał wysokiej efektywności – wzrasta sprawność wypracowania rozwiązań merytorycznych, duży strumień energii kierowany jest na skuteczną komunikację z administratorami polityk publicznych (adresatami procesów rzeczniczych), natomiast minimalizowany są straty na biurokrację, ustalanie ładu formalnego partnerstwa i wyjściowych aksjomatów wspólnych dla wszystkich aktorów (na tym punkcie wyjścia utknęło niejedno partnerstwo w środowisku pozarządowym). W przykładzie z *Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych* mogliśmy zaobserwować pozytywne efekty działań przypominających powyższy wzorzec. Hubem, który zdaje się posiadać najlepsze parametry jest luźno powiązana grupa ekspertów z NGO oraz uczelni wyższych skupionych w Zespole ds. niepełnosprawności przy Rzeczniku Praw Obywatelskim. Ta grupa poprzez stopniowe rozszerzanie sieci współpracy (bazujące zazwyczaj na codziennych kontaktach zawodowych i osobistych, czasem na zorganizowanych wokół jakiegoś szczegółowego problemu akcjach) zagregowała w różnych inicjatywach rzeczniczych kilkaset – mniej lub bardziej zaangażowanych – podmiotów². Koordynatorami i aktywnymi realizatorami w tych procesach mogły być różne osoby (w zależności od tematyki, czy dyspozycyjności w danym czasie), ale zawsze w tle pozostawało odniesienie do hubu, wzmacniające energią, wiedzą, autorytetem i marką innych organizacji.

Rzecznictwo przedmiotowe – zagrożenia i optymalizacje procesów

Lekka jazda ma oczywiście swoje ograniczenia – zwłaszcza w zderzeniu z ufortyfikowaną ciężkobrzońną piechotą. W dialogu z administracją publiczną zorientowanym na zmianę polityk (ten zamek jest zazwyczaj silnie broniony) wielokrotnie występują momenty, w których reprezentować trzeba sformalizowany podmiot, a nie luźno powiązaną sieć współpracy. Oczywiście nie jest to bariera nie do sforsowania – w oficjalnych wystąpieniach (konsultacje ustaw, petycje, etc.) reprezentant nieformalnego hubu ubiera się w zbroję swojej własnej organizacji (która ma nazwę, status, nr KRS), a jeśli jest to możliwe i potrzebne – poparcia udzielają mu pozostałe organizacje.

W omawianym typie procesów rzeczniczych występuje rzecz jasna wiele innych zagrożeń, takich jak np.: rozdrobnienie działań, mała identyfikacja wszystkich zaangażowanych aktorów z ośrodkiem koordynacji, naturalne wygaszanie energii działań bez wyraźnej

² Za takie inicjatywy można uznać powstanie *Społecznego Raportu Alternatywnego z realizacji Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami w Polsce* (<http://konwencja.org/raport-alternatywny/>), w którego tworzenie zaangażowało się 60 organizacji pozarządowych i ponad 160 osób, czy też organizacja cyklicznego Kongresu osób z niepełnosprawnościami (<http://konwencja.org/>).

ich struktury. Wiele jest też potencjalnych narzędzi zarządzania takim ryzykiem – nie chcąc jednak przedłużyć ograniczę się do trzech elementów.

Po pierwsze: **struktura procesu**. Uważny czytelnik może w tym momencie odczuwać pewien dysonans poznawczy – wszak przed chwilą właśnie z braku struktury uczyniłem jeden z fundamentów opisywanego modelu. Wyjaśniam więc: nie chodzi o formalną strukturę koalicji (formuła prawna, wewnętrzny regulamin etc.), ale o pragmatyczny, zorientowany na efektywność podział ról pomiędzy poszczególnych aktorów. W procesach rzeczniczych skupionych wokół ważnych idei aktorów może być niezwykle dużo (setki, tysiące osób i organizacji) – i dobrze, bo to generuje dużą siłę oddziaływania. Jednak bez pewnej strukturalizacji poszczególne działania z pewnością zastygną w entropicznej fasadowości. Myślę, że warto wyróżnić i w praktyce wykorzystać następujący trójpodział (trzy, zawierające się jeden w drugim, kręgi):

1. **Krąg szerokiego poparcia** – mogą to być właśnie owe setki, czy tysiące organizacji lub/i ich liderzy, od których warto uzyskać poparcie dla głównych kierunków działań. Bardzo dobrym narzędziem służącym do tego celu może być artykuł na portalu ngo.pl prezentujący postulaty i wyposażony w opcję udzielania poparcia przez odbiorców komunikatu. Kluczowe przy tym kręgu jest pamiętanie, że nie wolno od tak dużej grupy wymagać większej aktywności, np. opiniowania jakichś zapisów, dyskusji nad sensem czy bezsensem danych rozwiązań – to może być opcja, ale na pewno nie obliigo warunkujące rozwój procesu. Poparcie dużej ilości podmiotów daje legitymizację i większą siłę oddziaływania w dialogu z administratorami polityk publicznych.
2. **Krąg twórców rozwiązań** – mieści się w tym pierwszym i wraz z kolejnym kręgiem tworzy hub rzeczniczy kluczowy dla danego procesu. Powinna być to niewielka grupa – optymalnie kilkunastoosobowa, zbierająca ekspertów gotowych do wykonywania realnej pracy i posiadających kompetencje merytoryczne w poruszanej tematyce. W zależności od stopnia skomplikowania wypracowywanych rozwiązań grupa nie może być zbyt mała (musi dysponować ekspertami z każdej poruszanej dziedziny), z drugiej jednak strony nie może być zbyt duża, żeby zachować odpowiednią mobilność, elastyczność i dynamikę (np. zdolność do wypracowania i uzgodnienia jakiegoś stanowiska w max. 2-3 dni). Dla tego kręgu warto stworzyć proste narzędzie komunikacji (dobrym rozwiązaniem będzie np. dedykowana lista mailingowa) oraz zapewnić warunki do wewnętrznej integracji, poznania się i zbudowania zaufania. Jest ono niezbędne dla utrzymania jedności grupy np. w sytuacji, gdy dynamika procesu nie pozwoli na pełne uzgodnienie jakiegoś stanowiska ze wszystkimi zaangażowanymi osobami. Należy też pamiętać, że osoby z tego kręgu będą nieraz

(zwłaszcza przy okazji debat, spotkań czy wystąpień poświęconych bardzo eksperckim zagadnieniom) reprezentować hub w relacjach z administracją publiczną.

3. Krag koordynatorów i negocjatorów – jest to maksymalnie kilkusobowa grupa (choć może być to też pojedynczy lider), której główną rolą jest odpowiednie zarządzanie potencjałem eksperckim kręgu drugiego (motywowanie oraz zdynamizowane budowanie szczegółowych stanowisk) oraz komunikacja z administracją odpowiedzialną za kreowanie i wdrażanie danej polityki publicznej. Krag ten powinien być wewnętrznie dobrze skomunikowany (możliwość podjęcia decyzji operacyjnych w kilka minut – szybkie rozmowy telefoniczne lub sms), powinien mieć dużą wiedzę na temat mechanizmów kreowania polityk, a także cieszyć się zaufaniem (posiadać legitymację) wszystkich aktorów tworzących hub. Jest to niezbędne do tego, by w każdych warunkach (także w dynamicznych negocjacjach z przedstawicielami administracji) móc skutecznie i profesjonalnie walczyć o wdrożenie pełnych lub zmodyfikowanych rozwiązań wypracowanych na wcześniejszych etapach procesu rzeczniczego.

Kolejnym elementem ważnym przy niwelowaniu zagrożenia rozmycia się procesu rzeczniczego oraz słabości jego oddziaływania jest **zbudowanie odpowiedniej marki**. Wchodzimy w tym momencie w obszar, który można by określić jako marketing społeczny (czy też marketing idei lub specyficzną odmianę marketingu politycznego). Nie miejsce to i czas, by temat rozwijać szczegółowo, nie mniej należy zaznaczyć wyraźnie, że dalsze dyskusje nad skutecznością rzecznictwa w sektorze pozarządowym (a szerzej: efektywnością i postrzeganiem organizacji pozarządowych w ogóle) powinny aspekt ten wyeksplorować. Socjotechnika jest bowiem niezbywalnym elementem każdej skierowanej na zewnątrz działalności organizacji społecznej, a pomijanie tego tematu (m.in. na rzecz niezwykle rozbudowanych debat o charakterze etycznym) może stanowić jedną z przyczyn niskiej skuteczności rzecznictwa NGO i małego wpływu sektora pozarządowego na polityki publiczne w Polsce. W tym miejscu wymienię tylko kilka podstawowych elementów brandingów procesu rzeczniczego (lub brandingów prowadzącego go hubu), które mogą pomóc w zbudowaniu i utrzymaniu poparcia dla danej idei oraz odgrywają pozytywną rolę w dialogu z administracją publiczną:

1. Nazwa – w organizacjach pozarządowych jesteśmy często przywiązani do tego, że nazwa musi wiązać się z formalnie określoną „rzeczywistością” (fundacją, stowarzyszeniem, federacją, siecią, projektem itd.). W takim ujęciu, nie sposób jest jednym słowem określić podmiot (hub) prowadzący niesformalizowany proces rzeczniczy, w którym aktywną rolę odgrywa kilka czy kilkanaście organizacji. Tymczasem, nic nie stoi na przeszkodzie, by przyjąć pewne rozwiązania z biznesu,

gdzie nieraz promowana marka danego produktu nie ma wyraźnych korelacji z jego właścicielem. Jeśli jesteśmy w stanie wymyślić nazwę, która spodoba się wszystkim partnerom, która dobrze określi przyświecającą nam ideę, która wreszcie będzie pozytywnie oddziaływać na adresatów procesu rzeczniczego (konkretne instytucje administrujące dane polityki), to skorzystajmy z tej wolności, wykorzystajmy pozytywnie nieoznaczoność stojącą za postnowoczesnymi, elastycznymi formami budowania tożsamości. Dobrym przykładem zastosowania tego mechanizmu jest Grupa ON Inclusion 14-20 opisana dokładniej w tej publikacji. Nazwa grupy i realizowanego przez nią procesu rzeczniczego nie ma nic wspólnego z nazwami kilkunastu organizacji ją tworzących. Streszcza natomiast cel działania tego hubu, a przede wszystkim miękko wpisuje się w system pojęciowy adresatów procesu – instytucji odpowiedzialnych za programowanie i wdrażanie funduszy unijnych w perspektywie 2014-2020. I choć nie jest nigdzie „zarejestrowana” (została wymyślona w krótkiej dyskusji na liście mailingowej), to efektywnie zwiększa skalę oddziaływania całego procesu rzeczniczego.

2. Logotyp, identyfikacja wizualna – branding, czyli budowanie marki, to oczywiście nie tylko kwestia nazwy danej inicjatywy. W niektórych sytuacjach warto skorzystać z umiejętności grafików zatrudnionych czy współpracujących z naszymi organizacjami i z ich pomocą wykreować przynajmniej kilka spójnych elementów identyfikacji wizualnej procesu, takich jak logotyp, wzór papieru firmowego, czy szablonu prezentacji. Pozwoli nam to na profesjonalne wystąpienia (internetowe publikacje, pisma do instytucji, wystąpienia na konferencjach) w sytuacjach, gdy nie ma obowiązku przedstawiania formalnych, „rejestranych” afiliacji.
3. Strona www – założenie i prowadzenie prostej strony np. na Wordpressie czy profilu na Facebooku można dziś uznać za działające niemal bezkosztowe. Warto więc pomyśleć o wykupieniu domeny związanej z nazwą inicjatywy i postawieniu na niej strony prezentującej wszystkie najważniejsze elementy procesu rzeczniczego. Pamiętajmy o zasadzie: czego nie ma w Internecie, tego nie ma na świecie.
4. System komunikacji zewnętrznej – brzmi to dość poważnie, ale w rzeczywistości chodzi o ustalenie przynajmniej trzech rzeczy: kto podpisuje pisma i wysyła maile w imieniu hubu rzeczniczego (np. wybrana/wybrane osoby z kręgu koordynatorów/negocjatorów), czy używa do tego celu jakiegoś specjalnego „tytułu” (np. „koordynator grupy”) oraz jaki jest adres zwrotny – fizyczny (np. siedziba organizacji, z której wywodzi się koordynator) i mailowy (można stworzyć np. gmailowy adres związany z nazwą inicjatywy).

Rzecznictwo podmiotowe – ważne kto, mniej ważne co

Najlepszym przykładem tego typu rzecznictwa są federacje organizacji pozarządowych. Bardzo często są to koalicje podmiotów o różnych profilach działalności. Pierwszym zadaniem federacji jest więc nie tyle walka o konkretne idee (jak w rzecznictwie przedmiotowym), ale walka o zabezpieczenia interesów swoich członków. Oczywiście ostatecznie chodzi o to samo: na końcu zawsze stoi dobro społeczne charakteryzujące misję sektora pozarządowego. Nie mniej, pośredni charakter procesów podmiotowych ma swoją specyfikę. W skrajnych przypadkach można wręcz zauważyć, że przedmiot działań poszczególnych organizacji jest nie tyle drugorzędny, co wręcz nieistotny – istotna jest tylko fundamentalna tożsamość: wszyscy jesteśmy organizacjami pozarządowymi i musimy dbać o siebie niezależnie od tego, co robimy³.

W rzecznictwie podmiotowym szczególnie dużo energii trzeba poświęcić na zbudowanie odpowiednio silnej, bazującej na zaufaniu, ale też dobrze wypromowanej pozycji –zarówno wewnątrz sektora, jak i w relacjach zewnętrznych. Czym dalej wspólna tożsamość lokuje się od misji pojedynczych organizacji, tym trudniej wykorzystać do tego naturalną energię stojącą za walką o jakieś konkretne dobro publiczne. Kluczem do sukcesu wydają się być w tym przypadku dwie odrębne (choć z potencjałem do kumulacji) ścieżki, czy też strategie działania:

1. Silne zaangażowanie w inicjatywy rzecznicze prowadzone przez pojedyncze organizacje lub branżowe grupy organizacji. Istotne wzmocnienie tych procesów w parametrach takich jak zdolności koncyliacyjne, czy znajomość mechanizmów kreowania polityk publicznych, konsekwentne stanie u boku swoich członków w dialogu z administracją, a przede wszystkim sfinalizowanie sprawy spektakularnym sukcesem pozwoli zbudować danej federacji pozycję lidera w środowisku. Wzbudzi w pozostałych organizacjach poczucie siły, sprawczości, a w partnerach z administracji odpowiedni respekt. Jednym słowem: zagreguje w „systemie” zapasy energii potrzebne do uruchomienia kolejnych procesów rzeczniczych. Warto o tym pamiętać – czasem bowiem o kolejności podejmowanych przez federacje, koalicje, czy partnerskie sieci inicjatyw powinna decydować nie tylko waga problemu,

³ Dobrym przykładem tego zjawiska jest akcja poparcia Fundacji Rzecznik Praw Rodziców przez większość znanych federacji i sieci sektora pozarządowego. W opublikowanym na portalu ngo.pl liście otwartym (<http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosc/1885738.html>) sygnatariusze wyraźnie podkreślają: „Nie wypowiadamy się na temat misji, celów i metod działania fundacji, ani prowadzonej przez państwa Elbanowskich kampanii „Ratuj maluchy”. Podpisani pod tym oświadczeniem mają różną ocenę tej działalności, w tym także krytyczną”. Istotą procesu rzeczniczego kreowanego cytowanym oświadczeniem nie jest więc w żadnej mierze przedmiot (idea) działań FRPR, ale podmiot – czyli sama fundacja, gdyż na podstawowym poziomie tożsamości (organizacja pozarządowa) jej problemy, to problemy całego sektora.

ale też realność osiągnięcia sukcesu. Sukces w małej rzeczy może stworzyć energię niezbędną do skutecznego przeprowadzenia rzeczy wielkich.

2. Rozwinięcie u członków federacji / koalicji / sieci poczucia dobra wspólnego, niezależnego (przynajmniej bezpośrednio) od partykularnych misji, idei. W uproszczeniu: zaszczepienie koncepcji społecznikostwa, obywatelskości, pozarządowości jako wartości samych w sobie. Taki model rodzi oczywiste ryzyko: powstania kasty liderów dryfujących w czubie sektora, niebezpiecznie odklejonych od jego realnych problemów. Rodzi też jednak duże szanse: zwiększa zaangażowanie poszczególnych organizacji we wspólne procesy rzecznicze, rozwija zdolności koncyliacyjne ich liderów i znacząco upowszechnia w sektorze wiedzę na temat mechanizmów kreowania polityk publicznych.

W podmiotowych procesach rzeczniczych prowadzonych przez koalicje branżowe (w jednym z kolejnych rozdziałów opisano przykład Sieci Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy) problem „płytkiej tożsamości wspólnej” jest oczywiście relatywnie mniejszy. Wspólny jest bowiem „przedmiot” działań poszczególnych partnerów. Także jednak tu duża część energii liderów procesu spożytkowana będzie nie tyle do walki o ideę, ale do walki o pozycję. Pozycję platformy jaką jest sieć, federacja, koalicja. Pozycję, z której efektywniej można budować dobro wspólne.

Rzecznictwo na zamówienie – międzysektorowe ciała dialogu społecznego

Ten podtytuł brzmi dość prowokacyjnie? Sugeruje sprowadzenie niezależnego trzeciego sektora do roli wykonawców, dostawców usług rzeczniczych dla administracji publicznej? Poniekąd tak. Co więcej, z pewnego punktu widzenia tytuł ten prawidłowo odwzorowuje stan faktyczny. Jest bowiem prawdą, że instytucje koordynujące prace ciał dialogu społecznego (wszelakich rad, komitetów, grup roboczych), które zgodnie z zapisami dedykowanych aktów prawa zapraszają do współpracy przedstawicieli sektora pozarządowego, niejako zamawiają w tymże sektorze specyficzną usługę doradczą. Na szczęście nie musimy się obawiać, iż model ten odbiera nam podmiotowość. W istocie rzeczy jest on wielką szansą realnego wpływania na kształt polityk publicznych przez organizacje pozarządowe.

Dla omówienia tego tematu posłużę się przykładem komitetów monitorujących programy operacyjne finansowane ze środków Unii Europejskiej perspektywy 2014-2020. Po pierwsze, dlatego, że te zespoły międzysektorowe znam najlepiej. Po drugie – gdyż współdecydują one o wydatkowaniu ogromnych środków na istotne z perspektywy organizacji pozarządowych interwencje publiczne. I to interwencje, które mają niebagatelny wpływ na całą politykę krajową. Wypracowywane w ich ramach metody działania są bowiem często implementowane do standardowych trybów funkcjonowania instytucji szczebla centralnego oraz samorządowego. Poza tym w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój

konstruowane są – przy aktywnym udziale Komitetu Monitorującego – kryteria projektów, których produktami będą założenia ustaw, rozporządzeń, systemów instytucjonalnych determinujących kształt polityk publicznych w wielu kluczowych dla misji trzeciego sektora obszarach.

Oczywiście podejmując ten wątek zdaję sobie sprawę z wielu ograniczeń wpływających negatywnie na możliwość realnego wpływu przedstawicieli organizacji na interwencje planowane w poszczególnych programach operacyjnych. Pierwsze z ograniczeń, to wciąż małe zaangażowanie wybranych do komitetów monitorujących „pozarządowców” (wielu z nich nawet nie raczy pojawiać się na posiedzeniach, nie mówiąc już o aktywnym udziale, zabieraniu głosu, prezentowaniu stanowisk środowiska). Drugie – to wciąż spotykane marginalizowanie znaczenia komitetów przez niektóre instytucje zarządzające. Trzecie wreszcie ograniczenie lokuje się w samej konstrukcji reprezentatywności i przedstawicielstwa pozarządowych członków KM – nie do końca bowiem wiadomo, czy osoba taka reprezentuje organizację, która ją afiljuje, radę pożytku publicznego, która formalnie ją deleguje, część sektora, która w otwartym głosowaniu ją wybrała na przedstawiciela, czy też po prostu siebie (eksperta w danej dziedzinie niezobowiązująco związanego z rodzimym środowiskiem).

Wszystkie te ograniczenia nie zmieniają jednak faktu, że świadomi, aktywni i zdeterminowani przedstawiciele organizacji pozarządowych mogą – w oparciu o funkcję członków komitetów monitorujących – przeprowadzić udane procesy rzecznicze o dużej sile oddziaływania. Nie będę po raz kolejny przytaczał środków zwiększających szanse powodzenia takich inicjatyw. Generalnie wszystko to, o czym pisałem wcześniej można wykorzystać także w tym przypadku. Członek KM może funkcjonować zarówno jako elastyczny hub rzeczniczy dobrze skomunikowany z różnymi częściami sektora pozarządowego, umiejętnie wykorzystujący ulokowanie wewnątrz struktury kreującej polityki publiczne (zdecydowanie zwiększa się rola parametru koncyliacyjnego, gdyż w tym przypadku istotne stają się relacje nie tylko z partnerami z administracji, ale także z reprezentantami świata biznesu, związków zawodowych, nauki, czy przedstawicielami Komisji Europejskiej). Może też oprzeć swoje działania o sformalizowaną strukturę federacyjną. Zapewne warto szukać rozwiązań hybrydowych, konsumujących pozytywne aspekty obu tych strategii działania.

Nie chcę też w tym miejscu rozpisywać się na temat standardowych aktywności członka komitetu monitorującego - wiadomo, kompetencje w zakresie wystąpień publicznych, czy też umiejętność tworzenia pisemnych stanowisk opartych o rzetelne dane i mocne, przemawiające językiem adresatów, argumenty powinny stanowić podstawę przygotowania takich osób. Chcę natomiast zwrócić uwagę na jeszcze jedno zjawisko, istotne w każdym procesie rzeczniczym, ale w tym typie szczególnie charakterystyczne.

Chodzi mi o **lobbing**. To słowo nie kojarzy się dobrze – zawiera wyraźne konotacje z biznesem, który w nie do końca jawny sposób generuje zyski finansowe bazując na bezpośrednich relacjach z elitami politycznymi. W rzeczywistości jednak, prowadząc jako sektor pozarządowy procesy rzecznicze bardzo często staramy się uzyskiwać bezpośredni wpływ na decydentów, także w sytuacjach nieformalnych. Posługujemy się więc się *de facto* lobbingiem, nawet, jeśli nie jest to lobbing *de iure*⁴. I w tym kontekście nie należy się tego wstydzić. Praca członka komitetu monitorującego, ale także każdego innego aktywisty zaangażowanego w rzecznictwo, to nie tylko określone ustawami i regulaminami posiedzenia i głosowania, momenty społecznych konsultacji aktów prawnych, wystąpienia publiczne, czy litygacje strategiczne, to nie tylko petycje, oficjalne stanowiska i obywatelska inicjatywa ustawodawcza. To także dynamiczne dyskusje podczas lunchu w przerwie posiedzenia komitetu, wszelkiej maści konferencje, spotkania informacyjne, warsztaty tematyczne i całe mnóstwo innych okazji, w których można do swoich racji (racji głęboko zakorzenionych w społecznej misji sektora pozarządowego) przekonywać administratorów poszczególnych polityk publicznych. Formalnych uwarunkowaniach członka KM piszemy w publikacji dalej.

Nieoznaczoność Heisenberga i aksjomaty

Wróć w tym miejscu do tytułowej nieoznaczoności procesów rzeczniczych. I do prowokacyjnego twierdzenia zawartego we wstępie, wedle którego „takie [przypominające mechanikę kwantową] są mechanizmy kreowania polityk publicznych w Polsce”. To oczywiście przesada. W zdecydowanej większości (90 czy 95 %? Nikt tego jeszcze nie zbadał) sposób tworzenia prawa, praktyk organizacyjnych administracji, a także udział w tym wszystkim przedstawicieli trzeciego sektora są określone w stosownych ustawach, rozporządzeniach, regulaminach... Chcę jednak zwrócić uwagę na fakt, że dla efektywności procesów rzeczniczych szczególnie istotne może być tych kilka pozostałych procent. To przestrzeń zasiewania idei, które nie do końca wiadomo kiedy, przez kogo i jak (zupełnie jak w nieoznaczoności Heisenberga) zakiełkują w jakimś departamencie korzystnym dla wykluczonej grupy społecznej rozporządzeniem. To miejsce walki o zapisy

⁴ „Czy organizacje uczestniczące w kształtowaniu polityk publicznych są lobbystami? Jak wskazano powyżej, pojęcie to w ujęciu prawnym pozwala na włączenie ich w tę kategorię. Jednak należy pamiętać, że o tym fakcie decyduje również to, czy występują one w obronie własnego, partykularnego interesu. Nie jest to zatem kwestia jednoznaczna. Należy pamiętać, że cel działania organizacji – *pro publico bono* – jest na tyle istotny, że podporządkowane są mu wszystkie inne aspekty funkcjonowania organizacji. [...] Jeśli zatem organizacje aspirują do reprezentowania swoich członków, beneficjentów czy ogółu społeczeństwa w sprawach ważnych, jednocześnie próbują wywierać wpływ na decydentów i zarazem działają w obszarze rzecznictwa, którego wprost nie da się zakwalifikować jako działalność stricte lobbingową”. Cytat z: Mazgal A., *Modele reprezentacji interesów przez organizacje pozarządowe*, (w): *Federalista (Federalistka) nr 2/2010*, Spółdzielnia Kooperatywa Pozarządowa, Warszawa 2010, s. 60.

w fiszce projektowej, które na długo przed uruchomieniem oficjalnego procesu legislacyjnego zagwarantują w tworzonej ustawie obecność korzystnych z perspektywy obywatelskiej przepisów. To w końcu siła argumentów, która sprawi, że pozarządowy głos wybrzmi jako autokorekta instytucji wydającej wytyczne jeszcze na etapie konsultacji międzyresortowych.

I na sam koniec – aksjomaty. Dużo pisano i dyskutowano w środowisku o konieczności wmontowania w DNA wszystkich pozarządowych procesów rzeczniczych fundamentalnych wartości etycznych. To faktycznie niezwykle ważna kwestia – tym ważniejsza, im głębiej eksplorujemy pokłady nieoznaczoności korzystając z elastycznych metod kreowania polityk. Każdy lider, każdy hub rzeczniczy musi zadać sobie pytanie: na ile zadbał o reprezentatywność, partycypacyjność i transparentność realizowanego procesu? Ale równolegle – a nie w drugim kroku, jak to się dzieje nieraz w środowisku pozarządowym – musi pragmatycznie analizować efektywność konstruowanych rozwiązań. Warunki idealne nie występują w przyrodzie. Jeśli zbyt wyśrubowane standardy etyczne (konieczność konsultowania prawie wszystkiego z prawie wszystkimi, uzależnienie działań od rozwikłania gordyjskiego węzła reprezentatywności, tracenie godzin na raportowanie każdej aktywności etc.) istotnie zmniejszają szansę powodzenia procesu rzeczniczego, to trzeba je po prostu odpowiednio skalibrować. Lepiej bowiem mieć niezbyt wytwornego Fiata Pandę, którym powoli dojedzie się do celu, niż wymuskanego Rolls Royce’a w którym ktoś zapomniał zainstalować silnika.

2. Rzecznictwo a Fundusze Unijne

Jedną z najważniejszych funkcji pełnionych przez organizacje pozarządowe jest prowadzenie działalności rzeczniczej. Wiele NGO nie zdaje sobie sprawy z tego, że realizuje działania rzecznicze, błędnie kojarząc je wyłącznie z inicjatywami politycznymi podejmowanymi na najwyższych szczeblach władzy.

Tymczasem Słownik Języka Polskiego definiuje rzecznictwo jako „występowanie w obronie kogoś, czegoś lub popieranie jakiejś sprawy” oraz „przemawianie w czyimś imieniu”⁵ i zgodnie z tą definicją to właśnie organizacje pozarządowe wydają się być szczególnie predestynowane do prowadzenia działań rzeczniczych. Ze swej istoty działają one bowiem na rzecz obrony interesów różnych grup społecznych bądź też na rzecz obrony określonych wartości.

Głównym celem działań rzeczniczych jest wywołanie zmiany lub jej powstrzymanie. Cel ten można realizować na różne sposoby, m.in. poprzez kampanie społeczne, budowanie partnerstw i koalicji, działania lobbingowe oraz edukacyjne, a także poprzez aktywne uczestnictwo w różnych organach opiniotwórczych czy doradczych.

Jednym z obszarów, w których przedstawiciele organizacji pozarządowych mogą i powinni prowadzić działalność rzeczniczą, jest ten związany z wdrażaniem w Polsce funduszy europejskich.

Polska jest obecnie największym beneficjentem pomocy unijnej – w latach 2014-2020 Unia Europejska przeznaczyła dla naszego kraju 82,5 mld euro. Fundusze te są inwestowane w zwiększenie konkurencyjności polskiej gospodarki, poprawę spójności społecznej i terytorialnej kraju, a także w podnoszenie sprawności i efektywności administracji. Najważniejszym celem programów unijnych jest poprawa poziomu życia mieszkańców dzięki wzrostowi gospodarczemu i wzrostowi zatrudnienia.⁶

W perspektywie finansowej 2014-2020 fundusze strukturalne w Polsce dostępne są w ramach sześciu programów krajowych (w tym jednym ponadregionalnym dla województw Polski Wschodniej) oraz 16 programów regionalnych.

Krajowe programy operacyjne (PO):

- PO Inteligentny Rozwój (PO IR),
- PO Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ) ,

⁵ Słownik Języka Polskiego PWN, <http://sjp.pwn.pl/sjp/rzecznictwo;2518565.html>, (dostęp 03.12.2016).

⁶ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/zasady-dzialania-funduszy/fundusze-europejskie-w-polsce/>, (dostęp 04.12.2016).

- PO Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER),
- PO Polska Cyfrowa (PO PC),
- PO Polska Wschodnia (PO PW),
- PO Pomoc Techniczna (PO PT).

Regionalne programy operacyjne (RPO):

- RPO Województwa Dolnośląskiego,
- RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego,
- RPO Województwa Lubelskiego,
- RPO Województwa Lubuskiego,
- RPO Województwa Łódzkiego,
- RPO Województwa Małopolskiego,
- RPO Województwa Mazowieckiego,
- RPO Województwa Opolskiego,
- RPO Województwa Podkarpackiego,
- RPO Województwa Podlaskiego,
- RPO Województwa Pomorskiego,
- RPO Województwa Śląskiego,
- RPO Województwa Świętokrzyskiego,
- RPO Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- RPO Województwa Wielkopolskiego,
- RPO Województwa Zachodniopomorskiego.

Środki finansowe w ramach krajowych programów operacyjnych przeznaczone są przede wszystkim na realizację działań związanych z reformami, zmianami systemowymi i innowacyjnymi rozwiązaniami. Regionalne programy operacyjne są natomiast ukierunkowane w znacznej mierze na wsparcie kierowane do osób, tj. na poprawę jakości i warunków życia mieszkańców poszczególnych województw. Dlatego też to właśnie RPO dają szczególną możliwość prowadzenia działań rzeczniczych przedstawicielom organizacji pozarządowych, szczególnie tych, które działają w środowisku lokalnym i wspierają mieszkańców poszczególnych regionów kraju.

3. System wdrażania Funduszy Europejskich w Polsce - co warto wiedzieć

Znacząca wartość pomocy unijnej przyznanej Polsce na lata 2014-2020 oraz wymogi formalne związane z jej dystrybucją sprawiły, że niezbędne stało się utworzenie systemu instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie Funduszy Europejskich.

Główna odpowiedzialność w tym zakresie spoczywa na ministrze właściwym do spraw rozwoju. Tym samym to właśnie **Ministerstwo Rozwoju** jest instytucją koordynującą proces przyznawania dotacji oraz weryfikującą jego przebieg. Działania te realizuje w oparciu o jeden z kluczowych dla perspektywy finansowej 2014-2020 dokumentów – Umowę Partnerstwa.

Organem pomocniczym ministra rozwoju jest **Komitet do spraw Umowy Partnerstwa**. Do jego zadań należy dbałość o wypełnianie przez wszystkie instytucje systemu wdrażania celów unijnej polityki spójności⁷. W skład Komitetu wchodzi przedstawiciele wszystkich instytucji państwowych zarządzających poszczególnymi programami operacyjnymi, Ministra Finansów, samorządów oraz partnerzy społeczno-gospodarczy, w tym 13 przedstawicieli organizacji pozarządowych wskazanych przez Radę Działalności Pożytku Publicznego.

Bezpośrednia odpowiedzialność za rozdzielanie funduszy i kontrolowanie ich wykorzystania spoczywa na **Instytucjach Zarządzających (IZ)** poszczególnymi programami operacyjnymi. IZ dla programów krajowych stanowi Minister Rozwoju, a dla każdego z programów regionalnych – zarząd województwa. Do kompetencji Instytucji Zarządzających należy przede wszystkim przygotowanie programów, zarządzanie nimi oraz dbałość o ich prawidłową realizację. IZ odpowiadając za realizację całego programu operacyjnego mogą przekazywać część swoich zadań **Instytucjom Pośredniczącym (IP)** – instytucjom publicznym specjalizującym się w poszczególnych obszarach stanowiących przedmiot interwencji w danym programie. Przykładowo, IP dla Programu Wiedza Edukacja Rozwój w zakresie funduszy przeznaczonych dla obszaru zdrowia jest Ministerstwo Zdrowia.

Instytucje Pośredniczące mają natomiast możliwość przekazania części swoich zadań **Instytucjom Wdrażającym (IW)**. Są to podmioty, zarówno publiczne jak i prywatne, które najbliższej współpracują z beneficjentami – mogą odpowiadać m.in. za przyjmowanie wniosków o dofinansowanie oraz podpisywanie umów na realizację projektów. Przykładowo

⁷ Głównym i nadrzędnym celem polityki spójności jest wspieranie działań prowadzących do wyrównania warunków gospodarczych i społecznych we wszystkich krajach oraz regionach Unii Europejskiej.

dla Programu Infrastruktura i Środowisko jedną z IW jest Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych.

Dodatkowo, dla każdego Programu Operacyjnego powoływany jest komitet monitorujący. Szczegółowe informacje o komitetach, zakresie ich zadań, uprawnieniach i składzie, zostaną opisane w kolejnym rozdziale.

4. Czym są Komitety Monitorujące?

Jednym z głównych elementów procesu zarządzania środkami publicznymi dystrybuowanymi w ramach programów operacyjnych są Komitety Monitorujące (KM) – niezależne organy pełniące funkcje doradczo-opiniotwórcze. Celem ich działania jest zapewnienie właściwego wykorzystania, efektywnego wdrażania oraz ewaluacji programów operacyjnych.

KM powoływane są przez Instytucję Zarządzającą Programem Operacyjnym w drodze zarządzenia wydawanego przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego (w przypadku krajowych programów operacyjnych) lub uchwały podejmowanej przez zarząd województwa (w przypadku regionalnych programów operacyjnych).

Do najważniejszych dokumentów regulujących tryb powoływania oraz pracę KM należą:

1. **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.** ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFRROW uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013r, str. 320),
2. **Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020** (Dz. U. z 2014 r. poz. 1146).
3. **Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) Nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r.** w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (*Europejski kodeks postępowania w zakresie partnerstwa*)
4. **Wytyczne w zakresie komitetów monitorujących na lata 2014-2020.**

Skład Komitetu Monitorującego

W skład każdego KM wchodzi:

- a. przedstawiciele strony rządowej,
- b. przedstawiciele strony samorządowej,
- c. przedstawiciele partnerów spoza administracji (w tym: przedstawiciele organizacji pracodawców, organizacji związkowych, izb gospodarczych, organizacji pozarządowych, organizacji środowiska naukowego).

IZ powołując skład MK zobowiązana jest do dążyć do zrównoważenia udziału stron delegujących członków, a także promować równość szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminację. Partnerzy spoza administracji muszą stanowić co najmniej 1/3 członków KM.

W składzie KM można wyróżnić:

- a. przewodniczącego KM (przedstawiciel Instytucji Zarządzającej danym programem operacyjnym),
- b. zastępcę przewodniczącego KM (przedstawiciel Instytucji Zarządzającej danym programem operacyjnym),
- c. członków KM (reprezentujących podmioty, przez które zostali oddelegowani do prac w KM),
- d. zastępców członków KM (reprezentujących podmioty, przez które zostali oddelegowani do prac w KM),
- e. obserwatorów,
- f. co najmniej jednego przedstawiciela Komisji Europejskiej.

Każdemu członkowi oraz zastępcy członka KM przysługują prawa i obowiązki, które zostaną szczegółowo opisane w kolejnym rozdziale.

Obserwatorzy oraz przedstawiciele KE mają prawo uczestnictwa w obradach KM, zabierania głosu oraz wyrażania opinii w sprawach będących przedmiotem obrad. Nie przysługuje im jednak prawo do głosowania.

Zadania i uprawnienia Komitetu Monitorującego

Do głównych zadań i uprawnień KM należy:

- a. systematyczny przegląd wdrażania programów operacyjnych,
- b. systematyczny przegląd postępów w realizacji programów operacyjnych,
- c. analizowanie kwestii wpływających na realizację programów operacyjnych,
- d. konsultowanie i akceptowanie zmian programów operacyjnych proponowanych przez Instytucje Zarządzające,
- e. przedstawienie uwag dotyczących wdrażania i ewaluacji programów operacyjnych,
- f. rozpatrywanie postępów w realizacji planu ewaluacji programów operacyjnych,
- g. rozpatrywanie postępów w realizacji strategii komunikacji,
- h. wdrażanie dużych projektów (tj. zakrojonych na szeroką skalę projektów infrastrukturalnych o wartości powyżej 50 mln. euro),
- i. wdrażanie wspólnych planów działania,
- j. podejmowanie działań mających na celu promowanie równości szans płci, równych szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- k. podejmowanie działań mających na celu promowanie zrównoważonego rozwoju,
- l. wdrażanie instrumentów finansowych.

Dodatkowo, do kompetencji KM należy rozpatrywanie i zatwierdzanie:

- a. metodyki i kryteriów wyboru projektów,
- b. rocznych i końcowych sprawozdań z wdrażania programów operacyjnych,
- c. planu ewaluacji (i wszelkich jego zmian) dla danego programu operacyjnego,
- d. strategii komunikacji (i wszelkich jej zmian) dla danego programu operacyjnego,

Komitety Monitorujące realizują swoje zadania poprzez:

1. udzielenie informacji wszystkim przedstawicielom KM (członkom, zastępcom i obserwatorom), tj. umożliwienie wszystkim ww. osobom zapoznanie się ze szczegółowymi informacjami dotyczącymi kwestii będących przedmiotem obrad KM,
2. przeprowadzenie dyskusji nad daną kwestią,
3. podjęciu przez KM decyzji (zazwyczaj w drodze głosowania) w danej kwestii.

Podjęcie decyzji przez KM może przybrać następujące formy:

- a. zatwierdzenie dokumentu,
- b. wydanie opinii,
- c. przedstawienie uwag lub wniosków,
- d. powołanie grupy roboczej ds. danej kwestii.

Tryb działania Komitetu Monitorującego

Każdy Komitet Monitorujący posiada swój regulamin (przyjęty uchwałą KM) określający jego tryb działania i podany do publicznej wiadomości. W regulaminie każdego KM zawarte są kwestie dotyczące:

- a. postanowień ogólnych,
- b. składu i zasad uczestnictwa w KM,
- c. praw i obowiązków członka i zastępcy członka KM,
- d. statusu przewodniczącego KM i jego zastępcy,
- e. statusu obserwatora w KM,
- f. statusu przedstawiciela Komisji Europejskiej,
- g. sposoby powoływania i funkcjonowania grup roboczych,
- h. organizacji posiedzeń KM,
- i. sposobu podejmowania decyzji przez KM,
- j. zasad sporządzania i uzgadniania protokołów z posiedzeń,
- k. obsługi prac KM,
- l. zasad finansowania funkcjonowania KM ze środków z pomocy technicznej danego programu operacyjnego.

Spotkania KM muszą odbywać się co najmniej raz w roku. Na wniosek co najmniej jednej trzeciej członków KM przewodniczący KM zobowiązany jest do zwołania posiedzenia nie później niż w ciągu miesiąca od złożenia wniosku.

W ramach swoich działań KM może powoływać grupy robocze, poświęcone wybranym kwestiom związanym z realizacją danego programu operacyjnego, a także monitorowaniu działań o charakterze horyzontalnym. Ma on również możliwość korzystania z opinii niezależnych ekspertów lub usług wyspecjalizowanych instytucji.

Komitety Monitorujące odgrywają kluczową rolę we wdrażaniu poszczególnych programów operacyjnych. Ich działalność jest niezbędna dla zapobiegania jednostronnym ocenom, wypracowywania obiektywnych kryteriów i sposobów realizacji programów, a także dla podejmowania decyzji o kierunkach tej realizacji. Dlatego niezwykle ważne jest aby w prace KM aktywnie angażowali się przedstawiciele środowiska pozarządowego – zarówno Ci, którzy są członkami/zastępcami członków KM, jak również inne osoby mogące np. pełnić rolę obserwatorów lub ekspertów.

5. Jestem członkiem Komitetu Monitorującego – co to oznacza?

Jak zostało wspomniane w poprzednim rozdziale, co najmniej jedną trzecią składu KM muszą stanowić partnerzy spoza administracji, w tym m.in. przedstawiciele organizacji pozarządowych. W celu wybrania przedstawicieli NGO do KM, Instytucja Zarządzająca danym programem operacyjnym zgłasza się do Rady Działalności Pożytku Publicznego (w przypadku krajowych programów operacyjnych oraz regionalnych programów operacyjnych, jeśli w danym województwie nie ma Wojewódzkiej Rady Działalności Pożytku Publicznego) lub do Wojewódzkiej Rady Działalności Publicznej (w przypadku RPO). IZ wskazuje także wymogi, które powinni spełniać kandydaci – jednym z najważniejszych jest wymóg dotyczący posiadania doświadczenia w obszarze realizacji programów unijnych lub w dziedzinie będącej przedmiotem interwencji danego Programu Operacyjnego.

Jednocześnie IZ określa liczbę przedstawicieli organizacji pozarządowych, którzy mają zostać członkami KM. Wśród osób tych musi znaleźć się co najmniej:

- a. jeden przedstawiciel organizacji pozarządowej działającej na rzecz ochrony środowiska,
- b. jeden przedstawiciel organizacji pozarządowej właściwej ze względu na przynajmniej jeden z rodzajów działalności objętej danym PO,
- c. jeden przedstawiciel organizacji pozarządowej działającej na rzecz włączenia społecznego lub równości szans płci lub równości szans i niedyskryminacji,
- d. jeden przedstawiciel federacji organizacji pozarządowych.

IZ po przeprowadzeniu postępowania powołuje do KM osoby przedstawione przez Radę Działalności Pożytku Publicznego lub Wojewódzką Radę Działalności Pożytku Publicznego.

Bycie członkiem lub zastępcą członka Komitetu Monitorującego związane jest zarówno z prawami, jak i obowiązkami, do wypełniania których zobowiązuje się osoba podpisująca deklarację reprezentanta potwierdzającą gotowość do prac w Komitecie Monitorującym.

Obowiązki i prawa członka/zastępcy członka KM szczegółowo określają *Wytyczne w zakresie komitetów monitorujących na lata 2014-2020*, a także regulaminy poszczególnych KM.

Prawa członka KM i zastępcy członka KM

Wśród najważniejszych praw członka /zastępcy członka KM można wskazać:

- a. prawo do głosowania oraz dyskusji,
- b. prawo do przedstawiania opinii i stanowisk reprezentowanych przez siebie środowisk,

- c. prawo do konsultowania się z reprezentowanymi przez siebie środowiskami (z wyłączeniem dokumentów nieoficjalnych),
- d. prawo udziału w przygotowaniu sprawozdań z wdrażania danego programu operacyjnego,
- e. prawo do wnioskowania o powołanie grupy roboczej oraz do udziału w grupie roboczej,
- f. prawo do wnioskowania o udzielenie informacji i dostęp do dokumentów dotyczących zagadnień rozpatrywanych przez KM,
- g. prawo do wnioskowania o zaproszenie na posiedzenie KM osób właściwych ze względu na rozpatrywaną podczas posiedzenia kwestię,
- h. prawo do wnioskowania o zlecenie ekspertyz realizowanych na potrzeby KM lub działających w jego ramach grup roboczych,
- i. prawo do otrzymania środków finansowych na ekspertyzy uznane za niezbędne do właściwego wykonywania funkcji członka/zastępcy członka KM,
- j. prawo do wnioskowania o organizację szkoleń dla członków/zastępców członków KM,
- k. prawo do udziału w szkoleniach i otrzymania środków finansowych na udział w szkoleniach uznanych za niezbędne do właściwego wykonywania funkcji członka/zastępcy członka KM,
- l. prawo zwrotu kosztów dojazdu i zakwaterowania podczas obrad KM odbywających się poza miejscem zamieszkania członka/zastępcy członka KM (jeżeli podczas spotkania jest obecny zarówno członek, jak i jego zastępca, koszty refundowane są wyłącznie dla członka),
- m. prawo do wnioskowania o przeprowadzenie weryfikacji stopnia realizacji wybranych rekomendacji pochodzących z badań ewaluacyjnych.

Obowiązki członka i zastępcy członka KM

Do głównych obowiązków członka/zastępcy członka KM należą:

- a. podpisanie i złożenie oświadczenia i deklaracji reprezentanta po przyjęciu regulaminu działania KM,
- b. aktywne uczestniczenie w posiedzeniach komitetu monitorującego,
- c. informowanie o planowanej nieobecności na posiedzeniu KM (za pośrednictwem sekretariatu) najpóźniej 5 dni roboczych przed datą posiedzenia (termin ten nie dotyczy zdarzeń losowych),
- d. w przypadku członka KM – w razie nieobecności na posiedzeniu delegowanie na nie swojego zastępcy,
- e. przedstawianie na posiedzeniach KM opinii reprezentowanych środowisk,

- f. przekazywanie reprezentowanym środowiskom informacji o postępach wdrażania danego programu operacyjnego,
- g. informowanie i promowanie PO w reprezentowanych środowiskach,
- h. bieżące zapoznawanie się z postępami prac w osiągnięciu celów programu operacyjnego,
- i. zapoznawanie się z dokumentacją dotyczącą kwestii omawianych na posiedzeniach KM, sprawozdaniami z realizacji programu operacyjnego oraz innymi dokumentami przedstawianymi przez sekretariat i sekretariat grup roboczych,
- j. proponowanie rozwiązań usprawniających realizację programu operacyjnego,
- k. analizowanie propozycji Instytucji Zarządzającej w zakresie zmian w programie operacyjnym,
- l. informowanie przewodniczącego o zmianach w składzie KM,
- m. w przypadku wystąpienia konfliktu interesów – niezwłoczne jego ujawnienie i wyłączenie się z podejmowania decyzji w zakresie, którego może dotyczyć konflikt,
- n. uczestniczenie w szkoleniach organizowanych za pośrednictwem sekretariatu i sekretariatów grup roboczych.

Przypisanie członkom/zastępcom członków KM określonych praw oraz nałożenie na nich wskazanych powyżej obowiązków ma na celu uporządkowanie prac KM oraz zobligowanie ich do aktywnego uczestniczenia w pracach KM. Jest to jeden z czynników zapewnienia wysokiej jakości działań KM i tym samym wdrażania danego programu operacyjnego.

6. Nie jestem w Komitecie Monitorującym – czy mimo to mogę mieć wpływ?

Po pierwsze jako obywatel i osoba działająca w III sektorze możesz aktywnie wspierać członków KM, w szczególności przedstawicieli organizacji pozarządowych, w tym reprezentujących obszar w którym się specjalizujesz lub z zakresie którego zauważasz potrzebę interwencji. Wpierać, czyli np. opiniować, w zakresie posiadanych kompetencji, materiały które członkowie KM otrzymują przed posiedzeniami. Zgłaszać niepokojące Cię zdarzenia np. w zakresie realizacji polityk horyzontalnych, czy też bardziej szczegółowe związane z twoim lokalnym środowiskiem. Wskazywać obszary które mogą wymagać opracowania dodatkowych ekspertyz. Promować w środowisku potrzebę angażowania się w wspólne wypracowanie stanowisk, które będą następnie przedstawione przez członków KM na posiedzeniu.

Twoja aktywność może wymagać najpierw podjęcia inicjatywy. Będzie to potrzebne w przypadku nieadekwatnych działań podejmowanych przez członków KM np. w zakresie konsultowania czy przekazywania informacji do środowiska. Warto w tym miejscu pokreślić, iż ilość dokumentów jest znacząca, zakres bardzo szeroki, a czas na zgłaszanie uwag krótki. Ponadto określone w wytycznych czy regulaminie obowiązki dotyczą wszystkich członków KM, także samorządowców, czyli np. starosty powiatu w jakim mieszkasz czy innego przedstawiciela jednostek samorządu terytorialnego. Te osoby także mogą być beneficjentami Twoich uwag czy oczekiwań w zakresie uwzględniania Twojego głosu związanego z wdrażaniem programów operacyjnych.

Innym sposobem włączenia się może być kierowanie postulatów czy pytań do Rady Działalności Pożytku Publicznego- organu konsultacyjno-opiniotwórczego Marszałka w zakresie działalności pożytku publicznego. Rada w większości województw była odpowiedzialna za proces wyboru pozarządowych członków Komitetów Monitorujących. W związku z tym, można postulować by w ramach swoich zadań monitorowała aktywności wybranych reprezentantów, reagowała w sytuacjach konfliktów interesów lub znikomej aktywności. Rada może też być inicjatorem w organizacji spotkań reprezentantów sektora w celu wymiany doświadczeń i wypracowywania wspólnych stanowisk. Z drugiej strony powinna też być podmiotem który wspiera członków KM, w odpowiedzi na ich wyartykułowane prośby, np. poprzez oficjalne stanowisko, czy wyrażenie opinii, m.in. w sprawach związanych z realizacją zasady partnerstwa, czy związanych z pożytkiem publicznym.

Jeszcze innym sposobem jest bezpośredni kontakt z Instytucją Zarządzającą Programem Operacyjnym czy też z sekretariatem KM. Podsumowując, jeżeli uważasz że twój postulat jest istotny warto go wyartykułować, ważne by robić w sposób pisemny, formalny. Sekretariat KM musi odnotować każde wpływające pismo i powinien się do twojej korespondencji odnieść także w formie pisemnej.

Przykładem konsekwencji i determinacji w działaniach podejmowanych przez przedstawicieli związanych z III sektorem może być przykład z Podkarpacia. Po wyczerpaniu możliwości dotarcia do informacji, na jakiej zależało organizacji, skierowała sprawę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Rzeszowie. Efektem jest wyrok ale także fakt przekazania organizacji informacji, których nie chciała przed wyrokiem udostępnić Instytucja Zarządzająca. Sprawa dotyczyła udostępnienia informacji publicznej obejmującej opinie i uwagi wydane przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa na lata 2014 – 2020 na podstawie art. 30 pkt 5 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014 - 2020 (Dz. U. poz.1146)⁸. Mając świadomość i wiedzę w zakresie przysługujących nam praw możemy konsekwentnie dążyć do ich egzekwowania. Jeżeli brakuje nam wiedzy warto budować zespoły osób o uzupełniających się kompetencjach.

Czynniki mogące pozytywnie wpływać na możliwość skutecznego włączenia się w kształtowanie logiki interwencji w ramach Funduszy Europejskich :

- aktywni członkowie KM w szczególności reprezentujący organizacje pozarządowe;
- otwarty na postulaty i dialog KM oraz IZ;
- sprawnie działające w regionie federacje, organizacje, ciała doradcze jak RDPP;
- społecznie odpowiedzialne media lokalne, otwarte na promowanie inicjatyw oddolnych;
- wypracowana kultura współpracy, dialogu i lobbowania na rzecz dobra wspólnego.

Czynniki te są tożsame z czynnikami związanymi z szeroko rozumianym budowaniem sprawnego społeczeństwa obywatelskiego i ściśle związane z realizacją zasady partnerstwa.

⁸ <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/2D9CC4D0AC> (5.12.2016)

7. Dobre praktyki rzecznicze w obszarze CT 8 i CT 9

7.1. Grupa ON Inclusion 14-20 czyli horyzontalne podejście do niepełnosprawności w funduszach unijnych

Grupa ON Inclusion 14-20 to przykład na to, iż nie trzeba formalnej struktury, by efektywnie przeprowadzić proces rzeczniczy o ambitnie wytyczonych celach. W wymiarze materialnym opisywana grupa, to właściwie tylko lista mailingowa – nie ma bowiem żadnych administracyjnych rejestrów, spisanych porozumień czy członkowskich deklaracji, które definiowałyby mechanizmy funkcjonowania tego hubu rzeczniczego. A jednak to wystarczy, aby grupa kilkunastu pozarządowych oraz akademickich ekspertów działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami (w tym reprezentantów tego środowiska) efektywnie wpływała na kształt polityki spójności.

Historia Grupy ON Inclusion została kilka miesięcy temu opisana w wywiadzie z Agatą Gawską i Przemysławem Żydokiem opublikowanym na portalu ngo.pl⁹. W tym miejscu pragnę natomiast zaakcentować te elementy naszej działalności, które w sposób teoretyczny zostały nakreślone w niniejszej publikacji w części *Zasada nieoznaczoności w procesach rzeczniczych sektora pozarządowego*. Będzie to więc przede wszystkim rzecz o zarządzaniu procesem rzeczniczym. Od samego początku mieliśmy bowiem świadomość, że sam potencjał merytoryczny, głębokie poczucie misji oraz społecznikowska pasja nie wystarczą, gdy przyjdzie nam mierzyć się ze skomplikowaną materią instytucjonalno-prawną, do której adresowaliśmy działania. Założyliśmy, że inicjatywę należy rozpatrywać w kategoriach zarządzania procesowego (z elementami zarządzania strategicznego), a więc trzeba nadać jej choć część profesjonalnych atrybutów cechująca tę metodologię.

Stąd właśnie wzięła się potrzeba opisanie „wejść” do procesu (istotnych warunków startowych), precyzyjnego zdefiniowania jego „wyjść” (celów strategicznych i operacyjnych), zmapowania i scharakteryzowania podmiotów (instytucji, organizacji, osób), które mogą odegrać w nim większą lub mniejszą rolę. Mieliśmy też poczucie, że do konkretnych prac powinniśmy zaprosić ograniczoną liczbę ekspertów („skalę masową” pozostawiając na etap poszukiwania poparcia – opis trzech kręgów zaangażowania z pierwszego rozdziału) oraz, że osoby te powinny mieć różnorodny bagaż doświadczeń i kompetencji (optymalizacja parametrów procesu rzeczniczego).

⁹ M. Dobranowska-Wittels, *ON Inclusion 14-20. Jak wspieraliśmy projektowanie funduszy unijnych*, (<http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosc/1899991.html>).

Wejścia do procesu, czyli z czym zaczęliśmy

Zaczęliśmy na kanwie szerszej inicjatywy – Stałej konferencji ds. konsultacji funduszy europejskich 2014-2020 koordynowanej przez Ogólnopolską Federację Organizacji Pozarządowych. Operacyjnym ciałem dla stałej konferencji (angażującej kilkaset NGO) była Grupa 12 postulatów pracująca nad konkretnymi rekomendacjami do dokumentów programowych nowej perspektywy. To na kanwie tej pracy poznali się liderzy Grupy Agata Gawska i Przemysław Żydok i razem – na spotkaniu 24 stycznia 2013 r. – postanowili uruchomić inicjatywę, którą niemal od razu nazwali Grupą ON Inclusion 14-20.

Cel główny (misję) zdefiniowany został w sposób następujący:

Celem działania grupy ON Inclusion 14-20 jest wypracowanie i włączenie do głównego nurtu rozwiązań systemowych gwarantujących dostępność Funduszy UE w perspektywie 2014-2020 dla osób z różnymi niepełnosprawnościami oraz współtworzenie efektywnych polityk publicznych na rzecz tego środowiska.

Jednym z pierwszych działań w tym procesie było określenie kluczowych warunków wstępnych, czyli odpowiedź na pytanie: jakie są pozytywne, a jakie negatywne czynniki, które będą nam ułatwiać lub utrudniać działania, co powinniśmy wykorzystać, a czego się wystrzegać. Wyniki tej analizy pokazuje poniższa tabela – były one kluczowe dla określenia celów strategicznych i operacyjnych.

CZYNNIKI NEGATYWNE:	CZYNNIKI POZYTYWNE:
<p>▶ „Szklany sufit” dla organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Chodziło o to, że organizacje te, m.in. ze względu sposób finansowania (środki PFRON) oraz ulokowanie Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w Ministerstwie Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, prowadziły działania rzecznicze adresowane do administracji publicznej wyłącznie do poziomu PFRON, BON-u w MRPiPS, ew. kilku stałych parlamentarzystów współpracujących z tymi instytucjami. Tymczasem programowanie funduszy unijnych przebiegało zupełnie gdzie indziej.</p>	<p>▶ Konwencja ONZ. W 2012 r. Polska ratyfikowała Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Organizacjom związanym z tą tematyką dało to ogromną energię do walki o zmianę. Rosło poczucie, że także fundusze unijne powinny bardziej otworzyć się na tę grupę niż było to w poprzedniej perspektywie</p>

<ul style="list-style-type: none"> ▶ Bardzo mała wiedza w organizacjach pozarządowych związanych z niepełnosprawnością nt. mechanizmów programowania funduszy unijnych 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Konsolidacja pewnej części środowiska pozarządowego wokół tematu konwencji – wysoki poziom ekspercki tej grupy ▶ Agata Gawska i Przemysław Żydok w Grupie 12 postulatów – poznawanie mechanizmów programowania funduszy
<ul style="list-style-type: none"> ▶ W początkowym etapie małe zainteresowanie tematyką funduszy 2014-2020 w kluczowych instytucjach realizujących politykę na rzecz osób z niepełnosprawnościami (BON w MRPiPS, PFRON) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Bardzo mocne zapisy w unijnych dokumentach programowych (m.in. projekt rozporządzenia ogólnego) mówiące o konieczności nowego, konwencyjnego podejścia w funduszach do potrzeb osób z niepełnosprawnościami
<ul style="list-style-type: none"> ▶ W początkowym etapie brak wiedzy w Ministerstwie Rozwoju na temat konwencyjnego podejścia do tematyki niepełnosprawności (stąd brak adekwatnych zapisów w krajowych dokumentach programowych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Poszukiwanie w Ministerstwie Rozwoju wiedzy, która pomogłaby na gruncie krajowym zaimplementować konwencyjne rozwiązania z rozporządzenia ogólnego

Cele procesu rzeczniczego

Cele procesu rzeczniczego zostały zdefiniowane jeszcze przed powstaniem grupy, w mojej prezentacji zatytułowanej *Włączenie tematyki osób niepełnosprawnych w programowanie FE 2014 – 2020*, przygotowanej na spotkanie Grupy 12 postulatów 06.02.2013 r.

Cele strategiczne:

1. Wzmocnienie roli organizacji pozarządowych w kreowaniu polityk na rzecz osób z niepełnosprawnościami, podniesienie poziomu debaty dotyczącej realnego włączenia tej tematyki w programowanie FE 14-20 ponad standardowy dla tego obszaru pułap (Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych)
2. Wydzielenie w komponencie centralnym Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój priorytetu lub działania (z alokacją ok. 200 mln zł) - finansowanie systemowych zmian, innowacyjnych modeli aktywizacji ON, wdrażanie Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych

3. Określenie zasad horyzontalnego wydatkowania środków UE 14-20 w taki sposób, aby zwiększył się udział osób niepełnosprawnych w różnych projektach wszystkich Programów Operacyjnych nowej perspektywy.

Jako swoisty plan działania prezentacja pokazywała 7 celów operacyjnych: (1) dalsza dyskusja nad celami strategicznymi; (2) określenie "punktów przyłożenia" w dokumentach związanych z perspektywą FE 14-20; (3) stworzenie „preambuły konsultacji ON” - zagregowana baza faktów; (4) stworzenie "mapy konsultacyjnej ON"; (5) stworzenie "mapy partnerów ON” – kampania; (6) określenie roli instytucji kluczowych w tematyce ON (BON, PFRON); (7) stworzenie procedury *access point* dla współpracy i poparcia.

Z perspektywy trzech lat działania należy stwierdzić, iż wszystkie te cele zostały zrealizowane.

Osoby i organizacje zaangażowane w działania ON Inclusion

Kluczem do sukcesu opisywanego procesu rzeczniczego wydaje się być zaangażowanie w ramach inicjatywy wielu czołowych społeczników części sektora pozarządowego i akademickiego skupionej wokół tematyki osób z niepełnosprawnościami. Osoby te wniosły nie tylko merytoryczne kompetencje (swoje i reprezentowanych organizacji), ale też bogaty bagaż doświadczeń związanych ze współtworzeniem polityk publicznych oraz sieć kontaktów zarówno w trzecim sektorze, jak i szeroko pojętej administracji. Jednym słowem, łączny potencjał hubu rzeczniczego ON Inclusion 14-20, rozpięty pomiędzy parametrami takimi jak reprezentatywność, poziom ekspercki, zdolności koncyliacyjne i znajomość mechanizmów kreowania polityk publicznych należy – w świetle osiągniętych wyników – ocenić bardzo wysoko.

Jeśli chodzi o dokładny skład osobowy, to w chwili obecnej na liście mailingowej Grupy ON Inclusion 14-20 (przy niskiej formalizacji procesu jest to jedyne narzędzie weryfikujące przynależność do grupy) znajdują się następujące osoby:

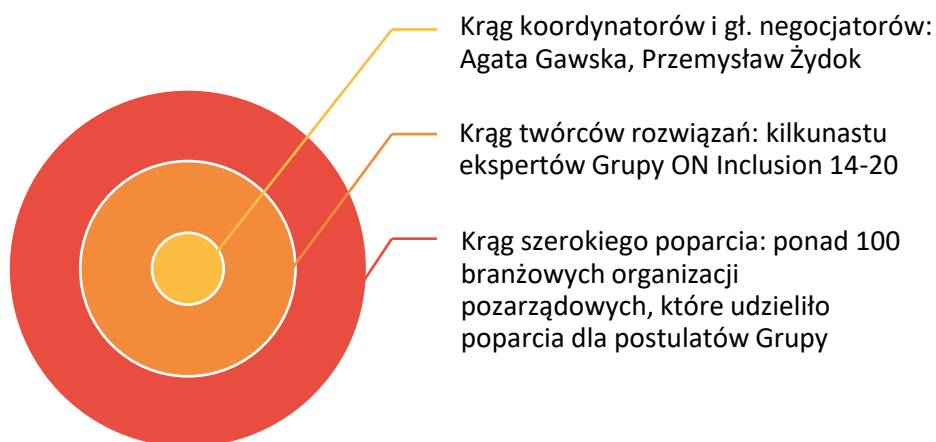
- > **Agata Gawska**¹⁰, Fundacja Aktywizacja
- > Maciej Kasperkowiak, Polska Fundacja Osób Słabosłyszących
- > Grzegorz Kozłowski, Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym
- > **Piotr Kowalski**, Polski Związek Głuchych
- > **dr Paweł Kubicki**, Szkoła Główna Handlowa
- > Anna Machalica, Stowarzyszenie „Otwarte Drzwi”
- > dr Anna Rdest, Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego

¹⁰ Wyboldowane zostały nazwiska osób, które aktywnie i regularnie uczestniczą w dyskusjach oraz pracach Grupy.

- **dr Katarzyna Roszewska**, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
- dr Agnieszka Rymśza, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie
- Monika Skowrońska, Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym
- **Aleksander Waszkielewicz**, Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego
- Janusz Wiśniewski, Kujawsko-Pomorska Federacja Organizacji Pozarządowych
- **dr hab. Inż. arch. Marek Wysocki**, Centrum Projektowania Uniwersalnego, Politechnika Gdańska
- **Jacek Zadrożny**, Fundacja Vis Maior
- Monika Zakrzewska, Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną
- **Adam Zawisny**, Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych i Osób Zagrożonych Wykluczeniem Społecznym „KOLOMOTYWA”
- **Monika Zima-Parjaszewska**, Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną
- **Przemysław Żydok**, Fundacja Aktywizacja

Tak szeroki zespół zaangażowanych ekspertów – znanych i cenionych w środowisku organizacji zajmujących się tematyką niepełnosprawności – pozwolił utrzymać stały kontakt z wieloma innymi aktorami sektora pozarządowego oraz zapewnił szerokie poparcie wypracowanym postulatом Grupy ON Inclusion 14-20.

W świetle zaprezentowanych w poprzednim rozdziale teoretycznych rozważań na temat stopnia zaangażowania poszczególnych aktorów, proces rzeczniczy ON Inclusion 14-20 można by zilustrować poniższym grafem:

Kluczowi partnerzy – cele i ocena jakości współpracy

Poniżej przedstawiamy najważniejszych partnerów stanowiących pośrednich lub bezpośrednich adresatów oddziaływania grupy ON Inclusion 14-20. Nie jest to jednak wyłącznie obraz pierwotnego mapowania, ale też próba syntetycznej oceny jakości współpracy, pozytywnego lub negatywnego wpływu na omawiany proces rzeczniczy:

1. Ministerstwo Rozwoju (gł. Departament EFS) – MR jako koordynator programowania FE 14-20 był najważniejszym adresatem procesu rzeczniczego. Ze względu na obszar interwencji naturalnym partnerem był tu Departament Zarządzania EFS. Współpracę tą należy ocenić bardzo dobrze, jako pozytywny przykład realizacji zasadny partnerstwa. Kluczowe elementy początku procesu (spotkania robocze prowadzone przez ówczesnego dyrektora Pawła Chorążego, międzynarodowa konferencja organizowana przez DZEFS) miały charakter partycypacyjny i transparentny – brali w nich udział przedstawiciele wielu jednostek administracji (różnych departamentów MR, MRPiPS, Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Kancelarii Prezydenta, PFRON, samorządów), organizacji pozarządowych oraz świata nauki. Współpraca opierała się na merytorycznej dyskusji, weryfikacji poddawane były wszystkie, nawet dość szczegółowe postulaty ON Inclusion 14-20. Po uzyskaniu konsensusu, co do kierunku działań, DEFS MRR zaangażowało się w przekonywanie innych partnerów strony rządowej do inkluzywnego podejścia postulowanego przez stronę pozarządową. Po przyjęciu horyzontalnych „wytycznych równościowych” Ministerstwo Rozwoju stało się naturalnym liderem tematyki dostępności funduszy dla osób z niepełnosprawnościami – ich działania zachowały jednak włączający, partnerski charakter.
2. Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej (gł. Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, także Departament Wdrażania EFS) – MRPiPS (gł. BON) to naturalny partner wszystkich procesów rzeczniczych związanych z osobami z niepełnosprawnościami. Grupa ON Inclusion 14-20 spotkała się z przychylnymi deklaracjami o charakterze „politycznym” (bezpośrednie spotkania z ówczesnym ministrem Jarosławem Dudą i ówczesną minister Małgorzatą Marcińską). Na poziomie roboczym (dyskusje z wicedyrektorami departamentów BON i DWEFS) uzyskano kompromis w sprawie 2 z 3 głównych grup postulatów. Sporna pozostawała kwestia wyodrębnionej alokacji w PO WER-ze – dostrzegalna była mała gotowość partnera rządowego do zmiany ukształtowanego już sposobu podejścia do tego problemu oraz nieco protekcyjne traktowanie reprezentantów NGO (m.in. nakłanianie do rezygnacji z postulatu na rzecz rozwiązań kreowanych przez MRPiPS,

których – z racji wstępnego, nieformalnego etapu planowania – nie można było zobaczyć, ani zweryfikować).

3. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – instytucja finansująca zdecydowaną większość projektów na rzecz osób z niepełnosprawnościami w Polsce – w obecnej perspektywie beneficjent systemowy i płatnik wkładu własnego w projektach z poddziałania 1.3.6 PO KL. W omawianym procesie rzeczniczym ta instytucja jest przykładem bardzo istotnej roli indywidualnego liderstwa w administracji – kluczem do zbudowania partycypacyjnego modelu współpracy było tu osobiste zaangażowanie ówczesnej wiceprezes PFRON, Agnieszki Kloskowskiej-Dudzińskiej.
4. Rzecznik Praw Obywatelskich – bardzo ważny partner wspierający pozarządowe inicjatywy związane z wdrażaniem Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, także w procesie programowania nowej perspektywy FE. Wsparcie działań ON Inclusion 14-20 wyrażało się m.in. w wystąpieniu generalnym ówczesnej RPO prof. Ireny Lipowicz do Ministra Rozwoju z czerwca 2013 r.
5. Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych – ważny partner w sektorze pozarządowym, którego jednym z podstawowych zasobów jest rozpoznawalność i sieć kontaktów w administracji publicznej. Wsparcie OFOP-u okazało się kluczowe w skomunikowaniu grupy ON Inclusion z głównym adresatem procesu rzeczniczego, czyli DEFS w MR.
6. NGO OzN (organizacje pozarządowe działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami) – działania ON Inclusion 14-20 w „branżowej” części trzeciego sektora doprowadziły do dwóch zasadniczych konstatacji. Cechą negatywną NGO OzN jest brak organizacji *stricte* rzeczniczych i/lub posiadających charakter eksperckich *think tank’ów* – usługowy charakter organizacji pozarządowych w tej „branży” utrudnia dedykowanie choćby części zasobów do działań rzeczniczych, kreowania i aktywnego bronięcia postulatów. Cechą pozytywną jest z kolei dość duża zgodność i mobilizacja na etapie poparcia przygotowanych rozwiązań.

Zasadnicze etapy procesu rzeczniczego, w tym elementy budowania marki

Poniżej przedstawiam zasadnicze etapy działania grupy ON Inclusion 14-20. Podane okresy mają charakter umowny – poszczególne elementy procesu rzeczniczego zostały zaklasyfikowane do danego etapu w kluczu problemowym, a nie *stricte* chronologicznym.

1. Etap kreacji – ON Inclusion 14-20 (gł. styczeń – marzec 2013) - w początkowej fazie, działania skupiły się na powołaniu grupy, określeniu jej zasadniczych celów, opracowaniu nazwy (ON Inclusion 14-20), stworzeniu listy mailingowej jako podstawowego narzędzia komunikacji. W późniejszym okresie ten startowy etap został uzupełniony o inne techniczne narzędzia kreacji marki, takie jak logotyp i strona internetowa grupy. Etap ten został zwieńczony wypracowaniem dokumentu *Właściwe włączanie tematyki osób z niepełnosprawnościami w programowanie funduszy UE 2014-2020 – postulaty organizacji pozarządowych* (27.03.2013) zawierającego syntetyczną diagnozę sytuacji oraz postulaty grupy ON Inclusion 14-20.
2. Etap promocji – NGO, MRPiPS, PFRON (gł. kwiecień – lipiec 2013) – promocja postulatów obejmowała opublikowanie dwóch artykułów tematycznych na serwisie ngo.pl, pozyskanie poparcia przeszło stu organizacji pozarządowych za pomocą jednego z tych artykułów, kilkanaście wystąpień na konferencjach związanych z nową perspektywą oraz tematyką niepełnosprawności (w charakterze prelegentów lub tzw. „głosu z sali”), pozyskanie „sympatii dla sprawy” Kancelarii Prezydenta RP, kilku parlamentarzystów, a przede wszystkim poparcia Rzecznika Praw Obywatelskich oraz ministra Jarosława Dudy z MRPiPS (jak się potem okazało – nie dotyczyło ono wszystkich postulatów). Kluczowym momentem zamykającym ten etap było wejście w aktywny kontakt – z pomocą Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych – z Ministerstwem Rozwoju.
3. Etap wdrażania – MR (gł. sierpień – grudzień 2013) – 1 sierpnia 2013 odbyło się pierwsze spotkanie przedstawicieli grupy ON Inclusion 14-20 z ówczesnym dyrektorem Departamentu EFS, Pawłem Chorążym – był to początek weryfikacji postulatów i konkretnego ich wdrażania w dokumenty programowe nowej perspektywy. Kluczowym produktem tego etapu był obszerny dokument *Propozycje systemowych rozwiązań gwarantujących dostępność Funduszy polityki spójności 2014-2020 dla osób z niepełnosprawnościami* (09.10.2013) prezentujący pozarządowe koncepcje zapisów wytycznych dla nowego okresu programowania.
4. Etap partnerstwa (2014-2016) – na tym etapie rolę lidera we wdrażaniu zasady dostępności pełni Ministerstwo Rozwoju. Grupa ON Inclusion 14-20 pracuje jednak nadal we własnym zakresie nad doskonaleniem narzędzi zmiany (uwagi do wytycznych, agendy), prowadzony jest też wspólny monitoring regionalnych i krajowych programów operacyjnych. Na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Fundacja Aktywizacja (we współpracy z ekspertami z ON Inclusion) przygotowuje publikację *Realizacja zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób*

z niepełnosprawnościami. Poradnik dla realizatorów projektów instytucji systemu wdrażania funduszy europejskich 2014-2020, a także szkoli z tego zakresu przeszło 200 pracowników instytucji systemu wdrażania funduszy unijnych. Grupa ON Inclusion 14-20 uczestniczy też w działaniach (uczestnictwo w komitetach monitorujących, doradztwo, szkolenia) wzmacniających realizację zasady dostępności w poszczególnych programach operacyjnych.

Efekty działania grupy ON Inclusion 14-20

Oto trzy najważniejsze – mocno „produktowe” i związane bezpośrednio z założonymi na początku procesu celami – efekty działań Grupy ON Inclusion 14-20:

1. Modyfikacja PO WER – wprowadzenie dodatkowego działania 2.6 w brzmieniu: „Przygotowanie podmiotów polityk publicznych do pełnej implementacji postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych”.
2. Wydanie przez Ministerstwo Rozwoju *Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020* warunkujących funkcjonowanie wszystkich krajowych i regionalnych programów operacyjnych.
3. Wydanie przez Ministerstwo Rozwoju *Agendy działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020*. Wcielanie jej w życie w postaci poradnika oraz serii szkoleń przygotowanych na zlecenie MR przez Fundację Aktywizacja oraz wielu ekspertów z Grupy ON Inclusion (poradnik dla beneficjentów i instytucji, szkolenia dla pracowników instytucji systemu wdrażania). W tej chwili organizowane są kolejne szkolenie z obszaru zasady dostępności w poszczególnych (także regionalnych) programach operacyjnych.

Grupa ON Inclusion 14-20 nie kończy swojej działalności – można się więc spodziewać kolejnych efektów realizowanego przez nią procesu rzeczniczego. Jednak nawet te już osiągnięte dają osobom z niepełnosprawnościami dużo większe szanse realizacji swoich praw niż miało to miejsce jeszcze kilka lat temu.

7.2. Grupa robocza ds. społeczeństwa obywatelskiego w Komitecie Monitorującym Regionalny Program Operacyjny Województwa wielkopolskiego

Kolejną dobrą praktyką wartą odnotowania jest powołana 8 grudnia 2015 grupa robocza ds. społeczeństwa obywatelskiego dla Komitetu Monitorującego Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014 – 2020¹¹. Jest to jak na ten moment jedyna grupa robocza funkcjonująca w regionie. Została zawiązana z inicjatywy osób reprezentujących w Komitecie organizacje pozarządowe. Składa się z siedmiu osób, a koordynatorem jest Iwona Janicka - przedstawicielka Wielkopolskiej Rady Koordynacyjnej Związek Organizacji Pozarządowych (członek KM WRPO 2014+). W spotkaniach grupy uczestniczą także inni członkowie KM m.in. reprezentujący IZ, a także przedstawiciele organizacji pozarządowych z terenu województwa.

Jedną z przesłanek założenia grupy, była potrzeba trafniejszego określenia kryteriów w kontekście dopasowania ich do potrzeb i oczekiwań lokalnych czy subregionalnych rynków. Plan działania grupy zakłada m.in. realizację spotkań w terenie oraz angażowanie w prace możliwie szerokiego grona organizacji pozarządowych i innych kluczowych aktorów działających na terenie województwa.

Celem Grupy jest wypracowywanie wspólnych stanowisk organizacji pozarządowych wobec zasady partnerstwa, równouprawnienia płci, równych szans i niedyskryminacji (w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami różnego typu), a także zrównoważonego rozwoju. Jednym z zadań jest merytoryczne wsparcie uczestników posiedzeń Komitetu w zakresie funkcjonowania i roli podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, w szczególności organizacji pozarządowych. Opinie grupy roboczej wyrażane są w formie stanowisk (wraz z uzasadnieniami), uzgodnionych w drodze konsensusu i przedkładanych Komitetowi Monitorującemu¹².

Podczas spotkań przedstawiciele organizacji pozarządowych w Komitecie prezentują kluczowe dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego kwestie, w tym dotyczące zasad horyzontalnych. Jednym z takich obszarów była dostępność projektów dla osób z niepełnosprawnościami, w tym możliwość uwzględniania zapisów Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych i stosowanie innej niż dotychczasowej weryfikacji niepełnosprawności w oparciu o orzeczenia. Aktualnie analizowane są przez IZ możliwości wprowadzenia zmian w tym zakresie.

¹¹ <http://wrpo.wielkopolskie.pl/dowiedz-sie-wiecej-o-programie/dowiedz-sie-o-instytucjach-w-programie/komitet-monitorujacy/grupa-robocza-ds-spolesczenstwa-obywatelskiego> (5.12.2016)

¹² http://wrpo.wielkopolskie.pl/system/file_resources/attachments/000/002/108/original/Regulamin_GRSO_K_MWRPO_2014_15.01.2016.pdf?1458110500 (5.12.2016)

Odniesienie się do działalności Komitetu Monitorującego Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014 – 2020 wiąże się także z systemem wypracowywania stanowisk przyjętym przez to ciało doradczo-opiniodawcze. Posiedzenie KM poprzedzone są spotkaniami roboczymi. Przed pierwszymi posiedzeniami KM spotkania dedykowane były reprezentantom poszczególnych sektorów. Organizowane były spotkania dla m.in. dla samorządowców, pozarządowców. Aktualnie praktykuje się wspólne spotkania. Praca w takiej formule pozwala, w oparciu o wcześniej otrzymane materiały, na dyskusję merytoryczną, pogłębioną analizę przypadków, uwzględnienie opinii przedstawicieli różnych sektorów. Spotkania organizowane przed posiedzeniem pozwalają na wypracowanie rozwiązań i stanowisk, które na samym już posiedzeniu są głosowane lub z uwagi na istotne przesłanki nie wchodzą do agendy najbliższego posiedzenia KM.

Praca w takim trybie zaowocowała wdrożeniem rozwiązania przedstawionego przez reprezentantów organizacji pozarządowych na jednym z spotkań roboczych. Pomysł ten związany był z wprowadzeniem kryterium partnerstwa do projektów realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne. W efekcie, w ramach *Działania 7.2 Usługi społeczne i zdrowotne Poddziałania 7.2.1 Usługi społeczne – projekty pozakonkursowe realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne (RPWP.07.02.01-IZ-00-30-001/15)* obowiązywało następujące kryterium dostępu:

Kryterium partnerstwa (typ 1, 2, 3): Projekt realizowany jest w partnerstwie z jednostką organizacyjną samorządu terytorialnego oraz podmiotem ekonomii społecznej i/lub organizacją pozarządową działającymi w obszarze włączenia społecznego, posiadającymi doświadczenie w świadczeniu usług społecznych¹³.

Kolejny ważnym przykładem na dobrą współpracę międzysektorową w Wielkopolsce są działania podejmowane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, mające na celu sieciowanie rozwiązań oraz realizację działań w szerokich partnerstwach. W tym celu ogłaszane są otwarte nabory partnerów. Zbierane są pomysły na międzysektorowe działania projektowe w zakresie włączenia społecznego i rozwoju ekonomii społecznej. Działania te uzupełniają się z angażowaniem sektora pozarządowego w realizację wspólnych inicjatyw, w tym także poprzez udział w monitorowaniu wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego.

¹³http://wrpo.wielkopolskie.pl/system/file_resources/attachments/000/001/720/original/Zasady_ubiegania_si%C4%99_o_dofinansowanie_7_2_1_z_31_12_2015.pdf?1452261684 (05.12.2016)

8. Rzecznictwo w obszarze rynku pracy

Analizując statystyki dotyczące organizacji pozarządowych w Polsce, które działają w obszarze szeroko pojętego rynku pracy okaże się, że około 6 tysięcy NGO zajmuje się tym tematem, niemniej poszukując cennych przykładów inicjatyw rzecznich na rzecz w tym że obszarze znajdziemy tylko działania spontaniczne lub jednorazowe, brak działań przemyślanych stałych lub cyklicznych, zarówno na rzecz sektora jak i jego udziału w usługach rynku pracy. Podane niżej przykłady to inicjatywy pojedynczych organizacji czy też partnerstwa projektowego lub z góry „zamówione” działania.

Przykładem działania rzeczniczego pojedynczej NGO jest działanie Fundacji Aktywizacja, która przygotowała program wsparcia osób z niepełnosprawnościami z terenów wiejskich „Postaw na pracę”. Program ten powstała w ramach realizacji projektu finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego (z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki). Jako produkt projektu tzw. Systemowego powinien zostać wdrożony do głównego nurtu polityki, niemniej w historii realizacji projektów systemowych przykłady udanych wdrożeń są incydentalne. Podobna sytuacja ma miejsce w tym przypadku, mimo, że projekt jako systemowy wypracował rozwiązanie „zamawiane” przez państwo, właściwe Ministerstwo nie realizuje założeń Programu, a partner administracyjny projektu, w ramach którego ono powstało- PFRON- także nie wdraża jego rozwiązań. W zaistniałej sytuacji i po podjęciu szeregu działań rzecznich- promocji Programu Postaw na pracę, rozmów na „wysokich” szczeblach oraz pierwotnemu umieszczeniu Programu w założeniach opracowywanej Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju (tzw. Plan Morawieckiego) program nadal pozostaje niewdrożony.

Przykładem działania rzeczniczego projektowego może być projekt "Model kontraktowania usług rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych" (współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego) realizowany przez partnerstwo międzysektorowe w składzie: Fundacja Imago, PUP Ząbkowice Śl., Stowarzyszenie Dolnośląskie Forum Integracyjne, przedsiębiorstwo Limes¹⁴.

W ramach projektu wypracowano model kontraktowania, a doświadczenia realizacji projektu były ważną wskazówką dla NGO biorących udział w dyskusji z rządem podczas noweli ustawy o rynku pracy w latach 2013-2014. Produkt projektu nadal często przywoływany jest w myśleniu u zleceniu usług rynku pracy na zewnątrz przez instytucje rynku pracy, posługują się nim także NGO, mimo, że paradoksalnie wnioski z projektu

¹⁴ <http://fundacijaimago.pl/kontraktowanie/ngo-i-agencje-zatrudnienia/>

są niekorzystane dla NGO, bo mówią że Powiatowe Urzędy Pracy powinny zlecać usługi Agencjom Zatrudnienia będącym podmiotami komercyjnymi. Niemniej nie a innych badań ani doświadczeń, które dałyby oręż organizacjom pozarządowym do walki o zlecenie usług.

Z kolei przykładem inicjatywy niejako „zamawianej”, bo realizowanej w ramach ustawowego ciała dialogu, jakim jest Rada Działalności Pożytku Publicznego jest praca zespołu ds. usług społecznych działającego przy Radzie. Do zespołu kierowane są bowiem do zaopiniowania wszelkie dokumenty dot. Usług społecznych ale i rynku pracy. Jednym z ważniejszych dokumentów, który Zespół opiniował, a nawet należałoby powiedzieć współtworzył były *Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020*¹⁵. Poza stałymi członkami Zespołu reprezentantami Rady w pracę angażowały się organizacje zainteresowane kształtem Wytycznych, w tym przedstawiciele Sieci PIRP. Taka współpraca pozwoliła na dokonanie w Wytycznych zmian, które do tej pory były niekorzystane dla sektora np. dot. bezpłatnych staży w NGO. W sprawę tą zaangażowana była także sama Sieć PIRP.¹⁶

Każda z powyższych inicjatyw mimo, że sama istotna nie prezentuje jednak kompleksowego podejścia do walki o uwzględnienie roli trzeciego sektora w myśleniu o rynku pracy w Polsce. Rynek pracy wciąż jest obszarem dalece niezagospodarowanym w zakresie rzecznictwa, co może wynikać z dużego zainteresowania tym właśnie obszarem związków pracodawców i związków zawodowych, które niejako zawłaszczają sobie to pole będąc wyrazicielami interesów pracodawców i pracowników. Dialog w obszarze rynku pracy toczy się bowiem pomiędzy tymi stronami z udziałem służb zatrudnienia oraz ministrem właściwym ds. pracy. W dialogu tym od lat pomijane są organizacje pozarządowe. Przed nowelą ustawy¹⁷ z 2014 roku ciałem doradczym ministra w zakresie pracy była Naczelna Rada Zatrudnienia, w której składzie, wg ustawy, zasiadali przedstawiciele NGO. W praktyce przepis ten był martwy: albo nie było powołanej organizacji albo mimo powołania jej przedstawiciele nie brali udziału w posiedzeniach zespołu. Nowela ustawy w miejsce Naczelnej Rady Zatrudnienia powołała Radę Rynku Pracy rozszerzając jej kompetencje opiniodawczo- doradcze w stosunku do swojej poprzedniczki jednak tym razem ustawa nie wskazała, że w składzie Rady powinien być przedstawiciel NGO. Co ciekawe w tym samym czasie w tym samym ministerstwie

¹⁵ <https://www.mr.gov.pl/strony/zadania/fundusze-europejskie/wytyczne/wytyczne-na-lata-2014-2020/wytyczne-w-zakresie-realizacji-przedsiwziec-z-udzialem-srodkow-europejskiego-funduszu-spolecznego-w-obszarze-ryнку-pracy-na-lata-2014-2020/>

¹⁶ <http://siecpirp.rynekpracy.org/news/ministerstwo-rozwoju-odpowiada>

¹⁷ Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

powstawał program współpracy ministerstwa z organizacjami pozarządowymi¹⁸, który wskazywał, że to właśnie Rada Rynku Pracy ma być ciałem współpracy NGO z ministerstwem w zakresie rynku pracy. Ten przykład pokazuje jak marginalizowana jest rola NGO w obszarze rynku pracy przez jego głównego decydenta, a program współpracy wydaje się być fasadą.

Organizacje pozarządowe podejmują więc od lat nierówną walkę o uwagę decydentów w zakresie postulowanych przez siebie kwestii, jednak związki pracodawców i związki zawodowe są zbyt mocnymi graczami aby próbować się z nimi mierzyć. Struktury i finansowanie tych ciał przy jednoczesnej marginalizacji sektora pozarządowego przez władzę stawia nas na z góry przegranej pozycji.

8.1. Sieć Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy

Jako odpowiedź na powyższe problemy i aby wzmocnić głos sektora powstała Sieć Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy, a jej przykład pokazuje, że oddolna inicjatywa wsparcia sektora organizacji pozarządowych może pojawić się jako wynik niezależnego procesu rzeczniczego prowadzonego z potrzeby chwili poprzez współpracę kilku organizacji. Sieć jest przykładem rzecznictwa podmiotowego, niemniej ważną cechą Sieci jest działanie na rzecz swoich członków ale w ściśle określonym przedmiotowo obszarze, należałoby więc powiedzieć o tej inicjatywie, że to rodzaj rzecznictwa podmiotowo-przedmiotowego.

Sama idea Sieci kiełkowała od dawna w głowach jej liderów ale zdecydowanym katalizatorem była praca rządu i sejmu nad dużą nowelizacją ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Początki Sieci to rok 2013, kiedy to ówczesny minister pracy rozpoczyna proces zmian w ustawie, zmian, które nie miały pozostać obojętne wobec organizacji pozarządowych, pierwszy raz bowiem tak wyraźnie określono ich rolę jako podmiotu wspierającego Powiatowe Urzędy Pracy w aktywizacji grup najbardziej oddalonych od rynku pracy. Pierwotnie proponowane nowe instrumenty w ustawie, głównie Program Aktywizacja i Integracja, spowodowały żywe zainteresowanie tematem organizacji dla których praca z trudnymi grupami była i jest codziennością- Fundacja Aktywizacja, Fundacja Inicjatyw Społeczno- Ekonomicznych, Fundacja Imago oraz Fundacja Merkury. Liderzy tych organizacji

¹⁸ Program współpracy Ministra Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi na lata 2015-2017. <http://www.pozYTEK.gov.pl/Program,wspolpracy,Ministra,Pracy,i,Polityki,Spolecznej,z,organizacjami,pozarzadowymi,na,lata,2015-2017,.3602.html>

przystąpili do dyskusji z rządem w sprawie proponowanych zapisów: przygotowywali pisma z własnymi propozycjami zapisów ustawowych, uczestniczyli w spotkaniach w Ministerstwie i aktywnie prezentowali swoje pomysły podczas komisji sejmowych. Wszystko to doprowadziło do sytuacji, w której proponowane przez organizacje zmiany zostały częściowo uwzględnione w ostatecznych przepisach, a przedstawiciel organizacji na zaproszenie Ministra Pracy został włączony w prace Naczelnej Rady Zatrudnienia¹⁹, w której zasiada do dziś, niemniej bez prawa głosu.

Wynikiem współpracy wymienionych organizacji był pomysł na sformalizowanie grona, jego poszerzenie a także wzmocnienie roli sektora pozarządowego w dialogu z rządem i ustawodawcą w zakresie roli NGO w działaniach na rzecz rynku pracy. Ważną lekcją z prac nad nowelą ustawy było też to, że jasno zostało określone przez instytucje publiczne, że chcą jednego konkretnego partnera do rozmów, stąd Sieć miała przyjąć na siebie rolę reprezentanta środowiska organizacji pozarządowych działających na rynku pracy. Takie zrzeczenie w czasie powstawania Sieci nie funkcjonowało, a oczywistym było, że organizacje pozarządowe stanowią ważny element systemu wsparcia osób bezrobotnych, nie tylko jako realizatorzy usług i projektów kierowanych zazwyczaj do grup defaworyzowanych ale także jako ważny podmiot, który włącza się w dyskusje i wspólne wypracowanie rozwiązań najlepszych dla poprawy sytuacji na rynku pracy w Polsce. Ważnym aspektem było pokazanie, że organizacje pozarządowe są partnerem, a nie konkurentem dla publicznych instytucji rynku pracy, że działając wspólnie można więcej zdziałać i poprawić sytuację na lokalnym rynku pracy.

Po kilku miesiącach poszukiwań źródła, które pomogłoby w finansowaniu powstawania Sieci przygotowany został projekt i uzyskano dofinansowanie na jego realizację, tak więc Fundacja Inicjatyw Społeczno- Ekonomicznych, Fundacja Aktywizacja i Fundacja Imago przystąpiły do budowy Sieci Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy.

Cel powstającej Sieci był dość jasno zdefiniowany, tak jak wiadomym było, że do jej tworzenia trzeba zaangażować więcej organizacji i ekspertów tak, aby Sieć była tworem jak najbardziej oddolnym i jak najbardziej odpowiadającym na potrzeby organizacji pozarządowych. Do pracy nad powstaniem Sieci poza organizacjami inicjatywnymi włączyły się: Fundacja Bez Względu Na Niepogodę, Stowarzyszenie SPOZA i Fundacja Innowacja i Wiedza, zaangażowano także ekspertów ze środowiska NGO. Finalnie powstała Sieć, która w swojej konstrukcji czerpała z wzorców jakie już w Polsce funkcjonują, niewątpliwie jednak

¹⁹ Naczelna Rada Zatrudnienia nowelą ustawy z 2014r. zmieniła nazwę na Radę Rynku Pracy, jest to ciało doradczo-opiniodawcze ministra właściwego ds. pracy.

uzupełniła lukę- powstało zrzeszenie, które skupia organizacje pozarządowe działające na rzecz rynku pracy i te organizacje, które do tej pory nie miały reprezentacji reprezentuje.

Prace nad powstaniem Sieci trwały kilka miesięcy a ich zwieńczeniem było spotkanie Sieciujące, na które zaproszono organizacje pozarządowe, które chciałyby przystąpić do Sieci, przedstawiono cele, obszary działania oraz regulamin, wybrano także Radę Sieci i organizację przewodniczącą.

Celem głównym Sieci jest **integracja i wzmocnienie roli środowiska Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy w realizacji działań w obszarze rynku pracy.**

Obszary działania Sieci to:

- Reprezentowanie środowiska Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy i udział w dialogu z interesariuszami,
- Edukacja wewnętrzna i zewnętrzna,
- Integracja środowiska Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy,
- Standaryzacja usług i działania Pozarządowych Instytucji Rynku Pracy,
- Podejmowanie działań na rzecz tworzenia porządku prawnego i społecznego,
- Podejmowanie inicjatyw o charakterze badawczym, a także monitorującym w obszarze tworzenia i wdrażania prawa oraz realizacji działań aktywizacyjnych.
- Promocja Sieci oraz udziału trzeciego sektora w szeroko pojętych usługach rynku pracy.

W chwili obecnej Sieć zrzesza ponad 40 organizacji pozarządowych z całej Polski. Aktywnie działa na rzecz swoich członków prowadząc działania edukacyjne do wewnątrz, reprezentując interesy członków m.in. w Radzie Rynku Pracy.

Pewnym jest, że w chwili obecnej Sieć ma do odegrania kluczową rolę w promowaniu działań trzeciego sektora głównie z uwagi na obecną sytuację na rynku pracy. Przy obserwowanym minimalnym bezrobociu i głosach pracodawców, że brakuje rąk do pracy, to właśnie organizacje pozarządowe wydają się być podmiotami, których potrzebuje polski rynek pracy. Pracodawcy potrzebują osób, które organizacje mogą wesprzeć w przywróceniu lub wprowadzeniu do zatrudnienia, a które dotąd z powodu wykluczenia społecznego były grupą marginalizowaną. Obecnie funkcjonujące w publicznych służbach zatrudnienia standardowe instrumenty aktywizacji nie dają bowiem szans na przywrócenie tej grupy do aktywności zawodowej.

9. Podsumowanie wyników analizy 16 RPO oraz PO WER w zakresie działań pozarządowych członków KM

Analizując Regionalne Programy Operacyjne pod kątem dostępności projektów dla organizacji pozarządowych w celach tematycznych CT 8 i CT 9 szukaliśmy także dobrych praktyk w zakresie działań podejmowanych przez pozarządowych członków komitetów monitorujących regionalne programy operacyjne. Dane były zbierane na podstawie dostępnych na stronie internetowej informacji oraz poprzez bezpośredni kontakt z członkami KM. Warto w tym miejscu podkreślić dużą różnorodność w publikowaniu informacji nt. prac komitetów monitorujących poszczególne programy operacyjne.

Jednym z obowiązków członków KM jest przedstawianie opinii reprezentowanych środowisk na posiedzeniach Komitetu oraz przekazywania ww. środowiskom informacji zwrotnej o postępie wdrażania Programów Operacyjnych. W poszczególnych regionach stosowane są różne praktyki, organizowane są spotkania mniej lub bardziej formalne, materiały przesyłane członkom KM są rozsyłane do organizacji w celu analizy i zebrania opinii oraz propozycji rozwiązań. Jednym z wykorzystywanych do upowszechniania informacji narzędzi są też portale społecznościowe. Na Facebooku działa m.in. strona dotycząca *Komitetu Monitorującego RPO Województwa Mazowieckiego - prowadzona przez przedstawicieli NGO*. Na której można znaleźć zarówno relację z posiedzeń KM, jak i zapoznać się z dokumentami a także przyłączyć się do dyskusji. W województwie Kujawsko Pomorskim założona została na Facebooku grupa zamknięta: *Komitet Monitorujący RPO Kujawsko-Pomorskie (Grupa NGO-sowa)*, która także jest przestrzenią do wymiany informacji. W celu usprawnienia komunikacji i wymiany dobrych praktyk między regionami działa też na Facebooku *grupa Przedstawiciele/ki organizacji pozarządowych w KM Fundusze UE 2014+*, działania w tym zakresie prowadzi także OFOP.

Reprezentowanie organizacji pozarządowych w KM to także aktywny udział w grupach roboczych, jeżeli takie zostały dla komitetu monitorującego w województwie powołane. Przykładem jest już opisana grupa robocza funkcjonująca w Wielkopolsce, powołana z inicjatyw reprezentantów III sektora. Dobrym przykładem jest także województwo kujawsko-pomorskie, w którym Komitet Monitorujący działa w oparciu o aktywność siedmiu grup roboczych, z których jedna dotyczy EFS (Grupa robocza ds. EFS) i uczestniczy w niej troje przedstawicieli organizacji pozarządowych. W regionie ważną rolę z zakresu aktywności III sektora w monitorowaniu i wdrażaniu RPO odgrywa Kujawsko-Pomorska Federacja Organizacji Pozarządowych. Warto też dodać, że jej przedstawiciel jest członkiem *Forum do spraw uproszczeń systemu wykorzystania funduszy UE 2014-2020* – nowo powołanego organu pomocniczego Ministra Rozwoju.

Natomiast w ramach Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 powołana została i funkcjonuje Grupa Robocza organizacji pozarządowych województwa pomorskiego „Partner Kluczowy”²⁰.

W województwie podkarpackim funkcjonuje trzy grupy robocze: ds. zdrowia; ds. zrównoważonego rozwoju i energii oraz ds. Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) oraz MOF - Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020²¹. W składzie każdej grupy jest co najmniej jeden przedstawiciel reprezentujący organizacje pozarządowe. W szczególności należy podkreślić aktywność Stowarzyszenia „EKOSKOP” w Rzeszowie. W województwie Warmińsko – Mazurskim także działają 3 grupy robocze, w skład których wchodzi członkowie KM reprezentujący organizacje pozarządowe. Przewodniczącym grupy roboczej ds. włączenia społecznego i rynku pracy Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 jest reprezentant Federacji FOSa. W województwie dolnośląskim funkcjonuje *Grupa robocza ds. przedsiębiorstw i innowacji*, w skład której także wchodzi członkowie KM reprezentujący regionalne organizacje pozarządowe. Podstrona grupy wyróżnia się na tle innych ilością i aktualnością zamieszczonych informacji²².

Na poziomie centralnym, w ramach Komitetu Monitorującego Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój w dniu 13 września 2016 r. powołano grupę roboczą do spraw efektywności PO WER²³. PO WER to zarówno projekty ogólnopolskie ale i regionalne - gdzie IP są Wojewódzkie Urzędy Pracy. Funkcjonowanie grupy i zaangażowanie się w prace środowiska organizacji pozarządowych z poszczególnych regionów wydaje się istotne zarówno dla skuteczności samej grupy jak i w uwzględnieniu opinii sektora pozarządowego w opracowanych stanowiskach.

Działania członków KM ogniskują się w największym stopniu na zgłaszaniu uwag w zakresie planowanych kryteriów konkursowych i innych do innych bieżących dokumentów programowych. Ponadto np. w województwie świętokrzyskim na wniosek przedstawicieli organizacji pozarządowych zwiększono liczbę obserwatorów w KM o 4 przedstawicieli organizacji sieciowych z województwa. Zgłoszona również została konieczność przeprowadzenia szkolenia dla członków KM z zasady partnerstwa.

²⁰ <http://www.rpo.pomorskie.eu/grupy-robocze> (5.12.2016)

²¹ <http://www.rpo.podkarpackie.pl/index.php/grupy-robocze> (5.12.2016)

²² <http://rpo.dolnyslask.pl/grupy-robocze/> (5.12.2016)

²³ https://www.power.gov.pl/media/26779/Uchwala_nr_79_KMPOWER.pdf (5.12.2016)

10. Rekomendacje dla NGO w zakresie aktywnego włączania się w działania rzecznicze w obszarze Funduszy Strukturalnych czyli dlaczego to jest ważne i dlaczego warto się włączyć?

System wdrażania w Polsce Funduszy Europejskich daje organizacjom pozarządowym szerokie możliwości włączania się w działania rzecznicze i tym samym podejmowania prób wpływania na jego funkcjonowanie. To z kolei może mieć znaczący wpływ na realizację celów poszczególnych NGO związanych z wprowadzaniem pozytywnych zmian społecznych i ekonomicznych.

Poniżej wskazane zostały rekomendacje w zakresie aktywnego włączania się organizacji pozarządowych w działania rzecznicze w obszarze wdrażania Funduszy Europejskich. Wynikają one z wieloletniego doświadczenia w tym zakresie zarówno autorów niniejszej publikacji, jak i innych ekspertów na co dzień angażujących się w działania rzecznicze.

10.1. Rekomendacje dla przedstawicieli NGO w Komitetach Monitorujących

Przedstawiciele NGO w Komitetach Monitorujących mogą mieć znaczący wpływ na kształtowanie systemu wdrażania Funduszy Europejskich. Wymaga to jednak od nich zaangażowania oraz aktywnego udziału w pracach komitetów.

Wśród głównych rekomendacji dla pozarządowych przedstawicieli KM można wskazać:

1. Wnikliwe zapoznawanie się z dokumentami dotyczącymi wdrażania Funduszy, funkcjonowania KM oraz dokumentami związanymi z danym Programem Operacyjnym.
2. Obecność na posiedzeniach KM.
3. Aktywne uczestniczenie w pracach KM obejmujące m.in. zapoznawanie się z dokumentami będącymi przedmiotem dyskusji na poszczególnych posiedzeniach, włączanie się w dyskusje, inicjowanie powstawania grup roboczych oraz aktywny w nich udział.
4. Konsultowanie kwestii poruszanych na posiedzeniach KM z jak najszerszym gronem organizacji pozarządowych zainteresowanych poszczególnymi kwestiami.
5. Zachęcanie przedstawicieli NGO do włączania się w działania związane z wdrażaniem Funduszy i realizacją danego PO.
6. Monitorowanie realizacji zasady partnerstwa i innych zasad horyzontalnych we wdrażaniu danego PO.

7. Uczestniczenie w ogólnopolskich spotkaniach i wydarzeniach skierowanych do pozarządowych członków KM.

10.2. Rekomendacje dla NGO

Jak zostało już wspomniane, nie tylko pozarządowi członkowie KM mogą angażować się w działania rzecznicze w obszarze Funduszy Europejskich. Możliwość taką, wynikającą z faktu bycia obywatelem i przedstawicielem organizacji pozarządowych mają wszystkie osoby zaangażowane w działalność NGO.

Osobom tym rekomenduje się w szczególności:

1. Utrzymywanie kontaktu z pozarządowymi członkami KM i monitorowanie podejmowanych przez nich działań i inicjatyw.
2. Wspieranie pozarządowych członków KM m.in. poprzez opiniowanie przekazywanych przez nich materiałów, zgłaszanie niepokojących sytuacji np. w zakresie realizacji polityk horyzontalnych czy zapisów dokumentacji konkursowych, wskazywanie obszarów, które powinny stać się przedmiotem zainteresowania KM.
3. Angażowanie pozarządowych członków KM w inicjatywy podejmowane na poziomie lokalnym i regionalnym (np. konferencje, spotkania grup roboczych, panele eksperckie itp.).
4. Zgłaszanie do sekretariatu KM istotnych postulatów środowiska pozarządowego w obszarze wdrażania Funduszy Europejskich.
5. Zgłaszanie się do udziału w pracach KM – w roli obserwatorów lub ekspertów.

Aktywne włączanie się przedstawicieli organizacji pozarządowych we wdrażanie Funduszy Europejskich ma kluczowe znaczenie dla zabezpieczenia interesów III sektora w tym procesie. Tym samym jest ono niezbędne dla zapewnienia dobrego wykorzystywania pomocy unijnej i umożliwienia korzystania z niej grupom społecznym, które najbardziej tego potrzebują.

11. Biblioteka wiedzy

Poniżej przedstawione zostały najważniejsze dokumenty, opracowania oraz strony internetowe stanowiące bazę wiedzy w obszarze prowadzenia działań rzeczniczych, szczególnie w kontekście wdrażania w Polsce Funduszy Europejskich.

Dokumenty UE

1. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela 2010;
http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf.
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;
[http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/856/Rozporzadzenie PE ogolne 2014 2020.pdf](http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/856/Rozporzadzenie_PE_ogolne_2014_2020.pdf).

Dokumenty krajowe

1. Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020;
<http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/886/D20140001.pdf>.
2. Strategia Rozwoju Kraju 2020, Warszawa 2012;
https://www.mr.gov.pl/media/3336/Strategia_Rozwoju_Kraju_2020.pdf.
3. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie, Warszawa 2010;
https://www.mr.gov.pl/media/3337/KSRR_13_07_2010.pdf.
4. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Warszawa 2013;
<https://www.mpips.gov.pl/praca/strategie-i-dokumenty-programowe/strategia-rozwoju-kapitalu-ludzkiego-srkl---projekt-z-31072012-r/>.

Dokumenty horyzontalne

1. Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 Umowa Partnerstwa, Warszawa 2015;

- [https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/14132/Umowa Partnerstwa zmiany_012016.pdf](https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/14132/Umowa_Partnerstwa_zmiany_012016.pdf).
2. Wytyczne w zakresie komitetów monitorujących na lata 2014-2020;
[http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/1088/wytyczne KM 2014 2020 210115.pdf](http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/1088/wytyczne_KM_2014_2020_210115.pdf).
3. Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020;
[http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/2470/Wytyczne zasady rownosci szans12052015.pdf](http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/2470/Wytyczne_zasady_rownosci_szans12052015.pdf).
4. Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020;
[http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/26125/Wytyczne edukacja aktualne 7 9 2016.pdf](http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/26125/Wytyczne_edukacja_aktualne_7_9_2016.pdf).
5. Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020;
[http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/28655/wytyczne rynek pracy 21116.pdf](http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/28655/wytyczne_rynek_pracy_21116.pdf).
6. Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020;
[http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/27996/wytyczne CT9 24.pdf](http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/27996/wytyczne_CT9_24.pdf).
7. Wytyczne w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020;
[http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/27633/Wytyczne w zakresie kwalifikowalnosci.pdf](http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/27633/Wytyczne_w_zakresie_kwalifikowalnosci.pdf).

Strony programów operacyjnych

1. Program Operacyjny Inteligentny Rozwój - <http://www.poir.gov.pl>.
2. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko - <http://www.pois.gov.pl>.
3. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój - <http://www.power.gov.pl>.
4. Program Operacyjny Polska Cyfrowa - <http://www.polskacyfrowa.gov.pl>.
5. Program Operacyjny Polska Wschodnia - <https://www.polskawschodnia.gov.pl>.
6. Program Operacyjny Pomoc Techniczna - <http://www.popt.gov.pl>.
7. RPO Województwa Dolnośląskiego - <http://rpo.dolnyslask.pl>.

8. RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego - <http://www.mojregion.eu/index.php/rpo/strona-glowna-rpo>.
9. RPO Województwa Lubelskiego - <http://rpo.lubelskie.pl/>.
10. RPO Województwa Lubuskiego - <http://www.rpo.lubuskie.pl/>.
11. RPO Województwa Łódzkiego - <http://www.rpo.lodzkie.pl/>.
12. RPO Województwa Małopolskiego - <http://www.rpo.malopolska.pl/>.
13. RPO Województwa Mazowieckiego - <http://www.funduszedlamazowska.eu/>.
14. RPO Województwa Opolskiego - <http://rpo.opolskie.pl/>.
15. RPO Województwa Podkarpackiego - <http://www.rpo.podkarpackie.pl/>.
16. RPO Województwa Podlaskiego - <http://rpo.wrotapodlasia.pl/>.
17. RPO Województwa Pomorskiego - <http://www.rpo.pomorskie.eu/>.
18. RPO Województwa Śląskiego - <http://rpo.slaskie.pl/>.
19. RPO Województwa Świętokrzyskiego - <http://www.2014-2020.rpo-swietokrzyskie.pl/>.
20. RPO Województwa Warmińsko-Mazurskiego - <http://rpo.warmia.mazury.pl/>.
21. RPO Województwa Wielkopolskiego - <http://www.wrpo.wielkopolskie.pl/>.
22. RPO Województwa Zachodniopomorskiego - <http://www.rpo.wzp.pl/>.

Opracowania i publikacje

1. Dostępność Funduszy Europejskich 2014 - 2020 dla osób z niepełnosprawnościami w praktyce, Fundacja Aktywizacja, Warszawa 2015;
[http://www.aktywizacja.org.pl/images/Publikacje_pdf/e-publikacja_Dostępność Funduszy Europejskich 2014 2020 dla osób z niepełnosprawnościami w praktyce.pdf](http://www.aktywizacja.org.pl/images/Publikacje_pdf/e-publikacja_Dostepnosc_Funduszy_Europejskich_2014_2020_dla_osob_z_niepefnosp_rawnosciami_w_praktyce.pdf).
2. Dostępność Funduszy Europejskich 2014 - 2020 dla osób z niepełnosprawnościami w praktyce Część II, Fundacja Aktywizacja, Warszawa 2016;
[http://www.aktywizacja.org.pl/images/Aktualnosci/Warszawa/Dostępność Funduszy Europejskich 2014-2020 dla osób z niepełnosprawnościami w praktyce część II.pdf](http://www.aktywizacja.org.pl/images/Aktualnosci/Warszawa/Dostepnosc_Funduszy_Europejskich_2014-2020_dla_osob_z_niepefnosp_rawnosciami_w_praktyce_czesc_II.pdf).
3. Raport z monitoringu Regionalnych Programów Operacyjnych oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój pod kątem dostępności projektów dla organizacji pozarządowych w celach tematycznych CT 8 i CT 9, Fundacja Aktywizacja, Warszawa 2016;
http://www.aktywizacja.org.pl/images/Aktualnosci/Raport_monitoring_RPOiPOWER_POPT_final_25_09_2016_mg.pdf.
4. Organizacje pozarządowe w procesie programowania regionalnych programów operacyjnych na lata 2014-2020 wnioski i rekomendacje z raportów

regionalnych, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych,
Kujawsko-Pomorska Federacja Organizacji Pozarządowych, Warszawa 2015;
http://ofop.eu/sites/ofop.eu/files/program_reprezentacji/raport_2015_organizacje_pozarzadowe_w_procesie_programowania_regionalnych_programow_operacyjnych.pdf.

5. ABC reprezentanta III sektora, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych, 2012; http://ofop.eu/sites/ofop.eu/files/biblioteka-pliki/f9_11-13.pdf.
6. Mów do rzeczy. Jak korzystać z danych w działaniach rzeczniczych?, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Warszawa 2013, <http://stocznia.org.pl/publikacje/1038/>.

SIEĆ
POZARZĄDOWYCH
INSTYTUCJI
RYNKU PRACY

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Fundusz Spójności

